



MAY — JUNE 1981

МИ І СВІТ

THE UKRAINIAN MAGAZINE

WE AND THE WORLD

РЕДАКТОР І ВИДАВЕЦЬ: МИКОЛА КОЛЯНКІВСЬКИЙ
Адреса для редакційної й адміністраційної кореспонденції
(вплата грошей):

My i Svit, Niagara Falls Art Gallery & Museum,
Queen Elizabeth Way, R.R.2, Niagara Falls, Ont. L2E 6S5, Canada
Tel. 356-1514 (Area code 416)

Publisher & Editor: Mykola Kolyankivsky

З М І С Т :

Іван Стаднюк: Війна

М. Колянківський: Оттавська вершинна економічна зустріч

М. К-ий: Так будувалися фундаменти

Василь Курилик: Ірляндці в Канаді

Мистець про свою творчість

М. Точило: Дідо здає матуру

Дідусі — щиглики (сатири)

Мих. Романко: 3 історії народної архітектури Київщини

Н. С.: "Енергостанція" клітини

І. М. Чендей: Федір Манайло

Хроніка

ФОТА НА ОБКЛАДИНЦІ: Суперграфіки Аліції Шуберт-Ольшевської (гл. стаття на стор. 28) і Дереворит Якова Гніздовського: "Молоді дубки" (на стор. 3) і "Орел" на стор. 4 обкладинки.

Річна передплата для Канади, США і всіх інших держав — 12.00 доларів.

International Standard Serial Number ISSN 0027-5417

Authorized as second class mail by the Post Office Department, Ottawa,
and for payment of postage in cash.

Second class mail registration number 1676.

Іван Стаднюк

В І Й Н А

(Уривок з повісті *)

20 серпня 1939 року, коли англійські представники зірвали переговори військових місій у Москві, Гітлер знову спробував досягти угоди з Радянським Союзом. Через своє посольство в Москві він надіслав Сталіну телеграму, в якій повідомляв, що між Німеччиною і Польщею може “кожного дня вибухнути криза”. А це означало, що неминуче воєнне зіткнення Німеччини з Радянським Союзом. “Тому я ще раз пропоную Вам, — писав Гітлер, — прийняти мого міністра закордонних справ у вівторок 22 серпня, найпізніше в середу 23 серпня. Імперський міністр закордонних справ буде наділений усіма надзвичайними повноваженнями для складання й під-

писання пакту про ненапад...”

Отже, або неминучий початок війни з Німеччиною влітку 1939 року — й ця війна загрожувала перетворитися на “хрестовий похід” об’єднаних сил капіталістичного світу проти СРСР, — або угода з Німеччиною.

23 серпня Йоахім фон Ріббентроп прилетів у Москву. Того ж дня в Кремлі почалися переговори по вироб-

* Іван Стаднюк, письменник українського роду, живе в Москві і пише російською мовою. Його роман “Війна” появилася російською мовою у Воєніздаті в 1974 році, в українському перекладі — 1975 р. у Видавництві “Радянський письменник” у Києві.

ленню тексту радянсько-німецького пакту про ненапад на час десять років. Ріббентроп був дещо пригнічений атмосферою стриманості, яка панувала на переговорах, і всіляко намагався довести, що настає нова ера в німецько-радянських відносинах — ера дружби й цілковитого взаєморозуміння. Він навіть запропонував записати це в преамбулі договору. На пропозицію імперського міністра Сталін сухо відповів:

— Радянський уряд не міг би чесно запевнити радянський народ у тому, що з Німеччиною існують дружні відносини, якщо протягом шести років нацистський уряд виливав відрами помії на Радянський уряд.

Минуло майже два роки... Два виграних у дипломатичних битвах роки дали змогу зробити дуже багато. Але всетаки війни, здається, не уникнути. Сьогодні, 21 червня 1941 року, — грізний поріг, за яким провалля невідомості.

У Наркомі закордонних справ лежали донесення, в яких твердилося, що саме завтра, 22 червня 1941 року,

фашистська Німеччина нападе на Радянський Союз. Шифровки повідомляли, які військові сили на радянсько-німецькому кордоні зосередило німецьке командування.

Подібні папери, тільки з менш конкретними відомостями, надходили вже не раз і не два, починаючи з 1940 року...

У перших числах березня цього року надішла шифровка з викладом бесіди заступника державного секретаря США Семнера Уеллеса з радянським послом у Вашингтоні Уманським. Америка теж попереджала Радянський уряд про агресивні щодо СРСР наміри Гітлера, про які зуміла дізнатися її розвідка...

19 квітня на стіл ліг адресований Сталіну лист Черчіля, якого передав англійський посол Кріппс... Ось він, цей лист. Черчіль пише, що він “одержав від агента, який заслуговує на довіру, цілком певну інформацію про те, що німці, які вирішили, що Югославія вже в їхніх сітях, тобто після 20 березня, почали перекидати в

південну частину Польщі три з п'яти бронетанкових дивізій, які дислокувалися в Румунії...”

Два тижні Стаффорд Кріппс намагався потрапити на прийом до Сталіна чи Молотова. Сталін, не знаючи, що англійському послу доручено передати йому особисте послання від Черчілля, не захотів зустрітися з ним і порадив Молотову теж ухилитися від зустрічі.

— Поки нам невідомі справжні наміри Гітлера, не будемо ускладнювати стосунки з ним, — сказав Сталін. — Зустріч з англійським послом не втаїш. Більше того, я підозрюю: англійці зумисне хочуть продемонструвати Гітлеру, що провадять з Радянським урядом таємні переговори...

**
*

У просторому кабінеті із склепистою стелею й стінами, обшитими панеллю із світлого дуба, походжав по килиму невисокий, кремезний чоловік у напіввійськовому костюмі й чоботях. Його обличчя, його люлька, були знайомі, напевно, всім

людям на планеті. Неспокійно прищулені очі у важкій задумі, сухі і тверді губи під рудуватими із сивиною вусами.

Кілька кроків од письмового столу в напрямку дверей, уздовж другого столу, довгого, вкритого зеленим сукном, за яким проводяться засідання, кілька кроків назад.

Було схоже на те, що Сталін, одірвавшись від справ, які смертельно втомили його, зараз чекав на чийсь прихід. І дійсно, до кабінету ввійшов Молотов.

Сталін зустрів Молотова запитливим поглядом.

— Нічого нового, — зрозумівши погляд Сталіна, сказав Молотов. — Тількино зв'язувалися по телефону з Берліном, у ставці Гітлера якась важлива нарада, й усі там.

— На повідомлення ТАРС теж не zareагували, — не питаючи й не стверджуючи, промовив Сталін. Якщо ні Гітлер, ні Ріббентроп не вважають за потрібне хоч би викручуватися, — та ще й ухилиються від зустрічі з нашим послом, це дуже по-

гана ознака... Гітлер нагадує мені боягузливого купальника, якому й хочеться пірнути в холодну воду, й страшно. То ногою її пробує, то рукою. Але настає хвилина, і все таки пірнає...

— Гітлер — авантюрист, що розперезався до краю! — сказав Молотов. — Від нього всього можна чекати.

— І все ж нам зараз дуже важливо знати, як реагуватиме німецький уряд на нашу останню заяву.

— Запрошення Шуленбургу прибути в Кремль уже послали.

— Треба поставити перед ним питання напрямки, окрім того, що написано у вербальній ноті. Й зажадати, щоб він своїми каналами негайно зв'язався з Ріббентропом.

**
*

Нарком закордонних справ у своєму кабінеті перечитував адресовану німецькому урядові вербальну ноту, яку радянське посольство в Берліні досі не може передати Ріббентропу й із змістом якої треба якнайшвидше ознайомити німецького посла

в Москві графа Шуленбурга. На окремій сторінці були виписані питання, які Молотов збирався поставити перед Фрідріхом Шуленбургом.

Це, здається, був перший випадок у практиці наркома закордонних справ СРСР, коли він з таким напруженням чекав приїзду посла чужої держави. Надійшли нові відомості, що війна не сьогодні-завтра...

**
*

Поруч тихо подзвонив внутрішній телефон і Молотов підняв слухавку.

— Що нового? — питав Сталін.

— У Берліні все, як і було, а Шуленбурга нема в місті — послали по нього.

— Боюсь, що наші зусилля вже марні. — Голос Сталіна пролунав пригнічено.

Молотов промовчав, відчуваючи, що телефонна трубка в його рuci наче похолонула.

— Жуков щойно дзвонив... повільно провадив далі Сталін. — До прикордонників Київського округу перебіг німецький фельдфе-

бель... — Запало мовчання, й Молотов почув, як Сталін немов із злістю посмоктав мундштук. Потім, голосно видихнувши тютюневий дим, сказав: — Якщо цей фельдфебель не підсланий провокатор, то завтра вранці німці починають проти нас воєнні дії.

Молотов аж забув, що говорить по телефону, — так близько й виразно звучав трохи приглушений голос Сталіна й чулося його неспокійне дихання.

Сталін замовк. Мовчав і Молотов. Потім, ледь затинаючись, запитав:

— Що будемо робити, товаришу Сталін?

— Приходь на Політбюро. Зараз прибудуть Тимошенко й Жуков.

У кабінеті Сталіна з'явився його незмінний секретар Поскрьобишев. Нездорова жовтизна його обличчя, тьм'яні й запалі очі свідчили про постійні нічні чергування й напружені турботи.

— Тимошенко, Жуков і Ватутін, — тихо доповів він.

Якусь мить Сталін відсутнім поглядом дивився на

свого секретаря, мовби не міг вирватися з полону гнітючих видінь, потім, ніби отямившись, ствердно кивнув.

Сталін вийшов з-за столу, потис руку маршалу Тимошенку, генералові армії Жукову й генерал-лейтенантові Ватутіну. Потім, піднявши голову й допитливо дивлячись в обличчя височенному Тимошенку, тихо запитав:

— А чи не підкинули німецькі генерали цього перебіжчика, щоб спровокувати конфлікт?

— Ні, — твердо, з якоюсь самозреченістю відповів маршал, цього разу не відчуваючи збентеження від того, що дивиться на Сталіна згори вниз. — Вважаємо, що перебіжчик каже правду. Його показання підтверджуються багатьма іншими даними.

Заклавши руки за спину, Сталін опустив голову, мовби розшукуючи щось на килимі, потім вернувся до столу, сів у крісло й узяв люльку, що лежала на попільничці, але не закурював, а кинув прямиий замислений погляд спочатку на марша-

ла Тимошенка, тоді на Жукова й Ватутіна.

Нарком оборони, начальник Генерального штабу і його заступник... Мозок і воля Збройних сил. У їхній владі негайно привести в рух багатомільйонне військо.

Тимошенко й Жуков — дуже різні зовні, але досить схожі своєю якоюсь поважною суворістю. Маршал Тимошенко став народним комісаром оборони тільки після недавньої фінської війни. Генерал армії Жуков лише з лютого цього року став начальником Генерального штабу. Трохи раніше прийшов в Генштаб генерал-лейтенант Ватутін.

Мовчання ставало болісно-гнітючим. У цей час до кабінету почали заходити члени Політбюро — Калінін, Молотов, Ворошилов, Мікоян...

Звичними рухами пальців Сталін розламав дві цигарки й набив тютюном люльку. Кілька разів посмоктав мундштук, потім, поглянувши на люльку з гидливим роздратуванням, поклав її в попільничку. Випростувавшись в кріслі, обвів присут-

них довгим поглядом, і, звертаючись до членів Політбюро, якимось дуже буденно й спокійно переказав останні повідомлення з кордону.

— Що будемо робити?

Усі мовчали.

Знову ковзнувши очима по зосереджених і мовби потемнілих обличчях членів Політбюро, Сталін повернувся до маршала Тимошенка й запитав з деякою суворістю:

— Що будемо робити?

— Треба негайно дати директиву про приведення всіх військ прикордонних округів до повної боєвої готовності” — відповів народний комісар оборони, стримуючи хвилювання.

— Читайте! — сказав Сталін, виразно подивившись на червону папку, яку тримав напоготові генерал армії Жуков, що сидів між Тимошенком і Ватутіним.

Жуков розкрив на трохи піднятих руках папку й, підвищивши голос, почав читати.

У директиві вказувалося, що протягом двадцять другого — двадцять третього

червня можливий раптовий напад німців на фронтах всіх перелічених округів і що напад може початися з провокаційних дій.

Німа тиша кабінету зробилася неначе прозорою, в ній з холодною категоричністю гриміли важкі, немов відлиті з металу, слова наказу:

“а) протягом ночі на двадцять друге червня сорок першого року потай зайняти вогневі точки укріплених районів на державно-мордоні;

б) перед світанком двадцять другого червня сорок першого року розосередити по польових аеродромах всю авіацію, в тому числі й військову, старанно її замаскувати;

в) всі частини привести до бойової готовності. Війська тримати розосереджено й замасковано;

г) протиповітряну оборону привести до бойової готовності без додаткового підйому приписного складу. Підготувати всі заходи по затемненню міст і об'єктів;

д) ніяких інших заходів без особливого розпорядження не проводити.

Двадцять першого червня сорок першого року.”

Жуков замовк, сів на стілець, глянув на Сталіна, а той, трохи подумавши, простягнув руку до Жукова, взяв у нього розгорнуту папку, поклавши її на столі перед собою, почав уважно перечитувати написаний од руки документ, тримаючи наготові червоний олівець. Коли дійшов до фрази: “Завдання наших військ не піддаватися ні на які провокаційні дії”, зробив із крапки кому і дописав: “які можуть викликати великі ускладнення”.

Коли закінчив читати, запитав у членів Політбюра, чи всі згодні з директивою військам, і, не почувши заперечень, передав папку Тимошенку:

— Підписуйте, і з Богом (в книжці — з малої букви, — прим. Ред.).

**
*

О двадцять першій годині тридцять хвилин до кабінету заступника голови Раднаркому і парткома закордонних справ увійшли німецький посол граф фон Шулен-

бург, його перекладач — радник німецького посольства Гільгер і радянський перекладач. Молотов вийшов із-за столу назустріч дипломатам, потис їм руки.

Запросивши німецьких дипломатів сісти, Молотов прочитав їм заяву Радянського уряду і висловив здивування, що ні пан Ріббентроп, ні його перший заступник барон фон Вайцзекер досі не знайшли часу прийняти представників радянського посольства. Далі він запитав, чи не міг би пан Шуленбург сказати, чим пояснити чутки про близьку війну між Німеччиною й СРСР.

Слухаючи це все, Фрідріх Шуленбург безпорадно розводив руками, явно даючи зрозуміти, що він не готовий до таких розмов, бо не має вказівок з Берліна.

Молотов іще пробував ставити запитання, але побачивши в очах Шуленбурга відчуженість, поспішив закінчити зустріч.

Шуленбург і Гільгер поїхали, можливо, й самі не знаючи, що через кілька годин знову опиняться у цьому ж кабінеті.

Десять біля третьої години ночі на дачі Молотова пролунав телефонний дзвінок. Трубку зняв черговий. Дзвонили з Наркомату військових справ...

Черговий розбудив наркома й доповів, що йому треба приїхати в Кремль: німецький посол Шуленбург вимагає негайно прийняти його для передачі дуже важливого й невідкладного меморандуму німецького уряду.

Що це був за меморандум, Молотову було ясно. Він подзвонив Сталіну.

Незабаром Молотов був уже у Кремлі, в своєму кабінеті й мовчки вдивлявся в бліде обличчя німецького посла. Граф Шуленбург тримав у тремтячих руках папери і, стоячи, читав уголос текст меморандуму Гітлера. Там твердилося, що “головне командування російян на різних ділянках німецького фронту готове будь-якої хвилини почати агресивні дії”, що “більшовицька Москва готова завдати удару з тилу націонал-соціалістичній Німеччині” й що заповітна мета Гітлера — “врятувати всю світову

цивілізацію від смертельної небезпеки більшовизму й прокласти шлях до дійсного соціального піднесення в Європі”...

**

Вогненний наліт був страшний і згубний своєю смерчою раптовністю, масовістю удару по заздальгідь розвіданих цілях і площах. На глибинні об’єкти—аеродроми, військові гарнізони, автобронетанкові й артилерійські парки, склади пального й боєприпасів. Моторизовані частини німецького вермахту, які були сконцентровані на головних напрямках і які мали велику перевагу, рушили в нагальну атаку.

Німецькі війська змусили радянські частини, що прикривали кордон, приймати бій в районах розквартирування і в тих самих угрупованнях, в яких вони перебували на початку ворожої агресії. Радянському командуванню було дуже нелегко організувати оперативну протидію німецьким арміям, які почали розвивати наступ. Цілі військові підроз-

діли, частини і навіть з’єднання, вступаючи у двобій, опинилися на тому відтинку замкнутого кола, де те, що відбувалося, було останнім у житті їхніх солдатів і командирів...

**

Наближався час, коли Молотову треба було покинути кабінет Сталіна. Політбюро доручило йому від імені Радянського уряду звернутися по радіо до народу із заявою про напад німецько-фашистських військ.

Сталін то походжав уздовж столу, за яким сиділи заклопотані члени Політбюро, то зупинявся, більше, ніж звичайно, димів люлькою. Інколи, змахнувши рукою, ставив запитання, але нікому їх не адресуючи, мов би сам із собою розмовляв про щось болісно-складне, що не вкладалося в його голову, йшло врозріз з його поняттями.

— Так не вистачило часу, прорахувався в строках, — сказав він таким тоном, ніби тільки зараз утвердився в цій істині...

Куранти на Кремлівській

вежі саме відбивали без чверті дванадцяту, й над Красною площею плив м'який, мелодійний передзвін, коли із Спаських воріт один за одним виїхали два закритих лімузини. У другому на задньому сидінні сидів Молотов. Їхав він на Центральний телеграф, у будинку якого, з боку провулка, містилася радіостудія.

Коли в'їхали на вулицю Горького, Молотов, одірвавшись від важких думок, по-

бачив, як на тротуарі праворуч весело відходили вбік перехожі, даючи дорогу весільному кортежу. Молотов здригнувся від думки, що москвичі ще нічого не знають. Люди жили своїми radoщами, щоденними турботами і надіями... А за кілька хвилин він повідомить країну про війну й усе померкне довкола, життя мовби зупиниться на місці, щоб потім повернути свій біг туди, де сама невідомість!...

*

Серед працівників підприємства постала дилема: чи керуватися здоровим глуздом чи безглуздими директивами?

Дилему вирішено дуже швидко, — здоровий глузд звелів дотримуватись безглуздох директив.

НА МИСТЕЦЬКУ ГАЛЕРЕЮ СТРАСТЕЙ ХРИСТОВИХ

зложили:

Андрій і Віктор Процики, Чикаго — 100.00 дол., д-р Степан і Ольга Дуляки, Медісон, Віск. — 200.00, п-во М. М. Логущі, Монреаль — 100.00, п-во Василь і Анна Макухи, Бофало, Н.Ї. — 60.00, п. Добровольський, Торонто — 20.00, п-во Василь й Ірина Штелені, Пухгайм, Нім. — 30.00 доларів.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД “МИ І СВІТ”

зложили:

Р. А. — 100.00 дол., Л. Ломиш, Данкірк, Н.Ї. — 20.00, В. Процик, Чикаго 20.00, Б. Ухач, Дітройт — 20.00, М. Мотта, Торонто — 20.00, п. В. Петренко, Осльо, Норв. — 30.00 доларів.

Щиро дякуємо. Ми потребуємо і просимо Вашої ласкавої допомоги.

ОТТАВСЬКА ВЕРШИННА ЕКОНОМІЧНА ЗУСТРІЧ

В липні цього року відбудеться в канадській столиці зустріч голов і керівників семи західних держав, що у їх руках знаходиться біля 80 відсотків світової індустрії та біля половини світової продукції і торгівлі.

Перша така зустріч відбулася в 1975 році у місцевості Рамбуї біля Парижа, далі слідували зустрічі 1976 у Порто Ріко, 1977 в Лондоні, 1978 в Бонні, 1979 в Токіо і 1980 у Венеції. Брало в них участь президенти США і Франції, канцлер Західної Німеччини та прем'єр-міністри Японії, Англії, Італії і Канади.

Потреба в таких конференціях гостро виринула після економічної кризи, яка була наслідком порушеної стабільності на Близькому Сході й росту ціни на нафтові продукти. При цьому її учасники застереглися, щоб на зустрічах були порушували тільки справи економічної політики, монетарні питання та чисто технічні проблеми.

До 1970 року Америка була вирішною потугою Західного світу. Але в тому році її гегемонія закінчилася і президент Ніксон визнав межі американської сили й відповідальності економічної, політичної та мілітарної. США вже не можуть самі двигати всіх тягарів і визнають інші центри сили. Європейські держави і Японія перебрали відповідальність за діяння їх економічних систем та зв'язкову роль у вирішенні північно-південних проблем.

За останніх шість років, що проминули від першої зустрічі, відбулися у світі великі економічні зміни. В 1975 році американська національна продукція оцінювалася на 1,500 бильйонів, продукція держав Європейської спільноти — 1,150 биль., Японії — 485 биль., (Зах. Німеччини — 430 биль.). США мали 215 миль. населення, Евр. спільнота — 260 миль., Японія — 110 миль. Експорт США становив тоді біля 100 биль. дол., Японії — 55 биль.,

Зах. Німеччини — 90 біл., ЄС (Євр. Спільнота), включно Нім. — біля 300 біл. Між 1950 і 1975 рр. участь США у світовій торгівлі зменшилась з 15% на 11,1%, а участь в експорті збільшилася з 3,5% на 7,7%.

В той самий час відбувалися також пересування сил між Заходом і рештою світу. Військова сила СРСР помітно зросла. Взаємини поміж СРСР і Китаєм погіршилися, а сам Китай почав відігравати у світі активнішу роль. Зросло багатство держав - продуцентів оливи (ОПЕС). Це спонукало провідників західних економічних потуг затіснити зв'язки між собою.

Перші зустрічі мали радше загальний характер. Опісля приступлено до конкретних питань: створено Інтернаціональний монетарний фонд і Траст фонд для незможних держав, почато спільну акцію (не надто успішну) проти інфляції, введено обмеження в консумпції й імпорту нафти, заакцентовано потребу шукати нових джерел енергії.

Сьогодні учасники черго-

вої Вершинної економічної зустрічі стоять перед тією самою, що й раніше, сумішшю проблем: повільний ріст продукції, інфляція, безробіття, нерозв'язані енергетичні питання. Але між ними зросло почуття взаємної залежності, а також переконання, що немає змоги розв'язати проблеми швидко, з ними прийдеться жити роками.

Публічна опінія глядить на ці вершинні конференції із щораз більшою надією, що вони дадуть, як не розв'язку, то бодай надію на розв'язку, світової економічної, а з нею й політичної кризи. Але провідники самі її не мають. Та все таки вони продовжують традицію і щорічно збираються.

У Канаді ця Вершинна економічна зустріч відбудеться оце вперше. Вона замикає коло, бо в усіх інших учасників така зустріч вже відбувалася.

Під час раніших зустрічей, крім економічних проблем, ставилось натиск на важливість зв'язків і проблем Північ—Південь. Тепер після Афганістану і подій у

Польщі, в декого з учасників було б радше бажання обговорювати проблеми Захід—Схід. Мимоволі висуваються також на перший плян політичні справи.

На цій Оттавській зустрічі більшість вершинних провідників становитимуть нові люди: президент США — Реген, президент Франції — Міттеранд, новий президент комісії Європейської спільноти — Торн, нові прем'єр-міністри Японії й Італії — Сузукі та Форляні. Хоч вони менше знайомі між собою та менше обізнані із справами, то в них (як в недавно переобраних — німецького канцлера Шмідта та прем'єр-міністра Труда) є перспектива довшого перебування при владі, отож більша можливість перевести в реальність прийняті рішення.

Перед сучасним світом, а з тим і перед учасниками цієї важливої зустрічі стоїть багато проблем: Необхід-

ність знайти нові і дешевші джерела енергії (тепер в деяких державах панує трагічна ситуація, — налр. Індія витрачає 78% доходу із свого експорту на закупно нафти, а Туреччина аж 83%); внаслідок звишки цін, ростуть злидні і голод в убогих країнах; мільйони втікачів погіршують нестабільність світу і його проблеми.

Господар Вершинної зустрічі — Канада має нелегке завдання бути вірною своїй політиці посередника у делікатних інколи економічних проблемах, які виринатимуть поміж США й європейськими державами та між США і Японією. У цьому напевно незвичайно допоміжними будуть досвід і дипломатичні умілости канадського голови уряду — учасника усіх майже дотеперішніх Вершинних економічних зустрічей.

М. К-ий

*

— Коли в мене нежить, то я зовсім туманію.

— У вас, мабуть, хронічний нежить...

*

Вибили дурість з голови, і в ній стало зовсім порожньо.

ОГОЛОШУЄМО ПРОГРАМУ ДОПОМОГИ ГРОМАДСЬКИМ ГРУПАМ В ОНТАРІО ЯКІ ДОПОМАГАТИМУТЬ БЕЗРОБІТНІЙ МОЛОДІ

Якщо ваша громадська група зацікавлена давати поради молодим людям, які мало образовані або недостатньо вишколені в основних знаннях, вимаганих для того, щоб одержали працю, ми можемо вам у цьому фінансово допомогти.

В рямцях BILD (Board of Industrial Leadership and Development) Онтарійський Секретаріят Молоді й Онтарійська Комісія Праці створили програми, щоб зацікавити громадськість проблемами безробітної молоді. Онтарійський Секретаріят Молоді готовий давати до 60.000 доларів річно на дорадчу службу, якщо таку саму суму дасть також місцева громада.

Чи ви зацікавлені? Бажаєте одержати більше інформацій? Випіліть виповнений купон, що поданий нижче, ми перешлемо вам брошуру, яка вияснює програму і кваліфікації.

Ontario Youth Secretariat.
An agency of the
Ontario Government.
Working for youth.
Working for you.



Ontario Youth Secretariat, Queen's Park, Ontario M7A 1Z1

Please send me the brochure "Funds for Youth Employment Counseling Programs"

Name _____

Community Group _____

Address _____

City/Town _____ Postal Code _____



Margaret Birch,
Provincial Secretary
for Social Development
William Davis, Premier

ТАК БУДУВАЛИСЯ ФУНДАМЕНТИ

14 червня 1973.

Сьогодні був у нас Василь Курилик. Привіз нам свою стару машинку для копіювання, може придасться, і тузін яєць від матері. На нашому полі зробив цікавий малюнок-красвид. Висвітлював нам кадри з фільму “Українські піонери”, що були роблені в нас, у галереї. Оповідав також про свої книжки, які вийдуть у цьому році.

19 червня 1973.

Нині день моїх народин. Брр... Як це життя швидко біжить. Випадково приїхали особливі, хоч і не пляновані, гості: група визначних людей з України, що її очолював М. Стась, директор видавництва “Радянський письменник”. Були в групі: Степан Л. Бухтяк, директор ківського радіа, Адамова із Запоріжжя, з якою ми познайомилися в Запоріжжі, коли побували там з Куриликом, кількоро членів Академії наук України, декілька лікарів.

24 червня 1973.

Вчора була в нас велика група українців з Торонта, — автобус й поодинокі автомобілі. В більшості це були члени комбатантських організацій і їх родини.

29 червня 1973.

Відвідали музей і провели в ньому біля трьох годин пан і пані Стенлі Прайс, щойно назначений менажер міста Ніагара Фаллс. Були захоплені будинком і збірками мистецтва. Ст. Прайс запитався: — “Чи ніагарські люди свідомі значення цієї установи? Місто Ніагара Фаллс давно повинно було викупити довколишню землю!”

2 липня 1973.

Вчора й сьогодні ми відзначали наш празник — роковини появи ікони Охтирської Богоматері, що є власністю музею. Було кільканадцятєро людей.

13 липня 1973.

У щоденнику “Гамільтон Спектейтор” появилася чу-

дова стаття про наш музей пера мистецтвознавця і критика Таліса Кікавки. Одночасно в тижневиках “Наша мета” (Торонто) і “Українське життя” (Чикаго) була стаття колишнього українського посла в польському парламенті Олекси Яворського.

16 липня 1973.

Побував у музеї Северин Борачок, один з найвизначніших українських малярів. Був з братом Маріяном (теж малярем) і братовою дружиною. Йому вже 73 роки, але почувався добре і багато говорив про малярство та малярів.

Також відвідали галерею свояки Курилика — Будяки з дому.

17 липня 1973.

Вранці був телефон від сестри Шарамбури, молодого ще комуністичного канадійського діяча — він умирає в торонтонському шпиталі на рака і просить його відвідати. Ми мало його знали. Минулого року побував у музеї і сказав тоді, що це був один з найщасливіших днів у його житті.

Сьогодні приїхала до музею з Нілею Стецьковою Маруся Бек, відома українська діячка, довгорічна радна і кандидат на посади міста Дітройту.

18 липня 1973.

Були дві малі групи дітей, а також мистці з Овквіл, Онт., що хотіли б в наступному році мати в нашій галереї групову виставку.

19 липня 1973.

Ми відвідали в лікарні Шарамбуру. Це подивугідна людина. Дуже квола тілом і сильна духом.

Під вечір приїхали п-во Гараси із Ст. Кетринс з панством Е. Савками з Бофало, що купили натюрморт Ф. Манайла з Ужгороду за 325 доларів.

27 липня 1973.

Вчора ввечері ми були в Курилика. Показував свої нові картини — чудові. Зробив для нас зворушливу літографію “Сон з Охтирки”.

1 серпня 1973.

Ми вішали сьогодні, з допомогою мистця, виставку

Михайла Кучера. Дуже добра, висітиме в музеї два місяці.

Був у нас музика й композитор Вишньовський. Курилик хоче, щоб він написав музику для його фільму "Українські піонери".

16 серпня 1973.

Були в галереї інж. Кость і Неля Бриковичі з інж. Ростиславом Ільницьким і його дружиною з Аргентини. Бриковичі купили олію Чернова "Дніпро" за 100 дол.

Прийшло ще кількоро людей, в цьому і японська родина з Вірджинії.

26 серпня 1973.

Вже третій день мистець Едвард Конюши працює на музейному подвір'ї над гігантною скульптурою в 10-тонновій брилі нігарського доломіту. Дуже твердий він, такий як наша доля.

Вчора пані Ткачук з Торонта купила в нас картину Курилика "Перерва закінчилась" за 850 дол. Федішини з Аппер Монклер, Н. Дж. купили маленького Кучера за 90 дол.

Заїхав мистець Яків Гніздовський з дружиною. Захоплені галереєю. Кажуть, що не сподівались такого.

31 серпня 1973.

Скульптор Конюши працює систематично кожного дня. Це його подарунок для музею. Щоб трошки рекомпенсувати його труд, наші приятелі Чирчі (Еріка Чирч родом українка) купили в нього малу скульптуру.

5 вересня 1973.

Їздили до Торонта і позичили в кредитівці св. Йосафата 5.000 доларів. Кошти удержання музею і відсотки від позик багато вищі від наших приходів.

10 вересня 1973.

Конюши кінчає один бік скульптури - пам'ятника. Працює тільки долотом і молотком, як колишні єгипетські скульптори. Тепер треба наймати крана, щоб перевертати камінь на інший бік.

17 вересня 1973.

Приїхали подивитись на музей Левко Косар з дружи-

ною та Ярослав Сесіл Семчишин, культурний дорадник Манітобського провінційного уряду. Два дні тому були відвідувачі з Гамілто-ну: Гнат Поворозник, д-р М. Скаб і Ол. Хом'як.

23 вересня 1973.

Три дні ми побували в Йонкерсі біля Нью-Йорку в наших давніх приятелів д-р Кіналів. Славця Кіналь дуже добрий мистець. Їх хата, це й студія, і галерея, і музей з багатою збіркою картин визначних українських і неукраїнських мистців. Для нашого музею вона подарувала цим разом її незвичайне пів-абстрактне Розп'яття, мальоване на пом'ятому японському папері.

В часі нашої відсутності в музеї залишився скульптор Конюши, який продовжував різьбити монумент.

26 вересня 1973.

Були в Торонті і привезли від Курилика для д-р Романа і Ліди Смиків чудову картину "Три мудреці із Заходу" з Різдом Христовим біля стіжка соломи серед снігом вкритої прерії.

1 жовтня 1973.

Приїхали торонтонські латвійці Аболси й купили картини Курилика й М. Гарасовської.

Ми перевернули камінь-скульптуру на третій бік.

7 жовтня 1973.

Відбулося відкриття виставки Сабеліюса.

Два дні тому були в нас провідники Братства дивізійників: д-р М. Малецький, Роман Колісник, Богдан Бігус і о. крил. Ю. Габрусевич. А ще день раніше — дві канадійські художниці — малярка і скульпторка, матимуть у нас свої виставки в наступному році.

Ми вирішили взятись за велике діло — видрукувати альбом з репродукціями всієї серії "Страстей Христових" Курилика. Як і все досі, будемо починати видання без грошей.

13 жовтня 1973.

Сьогодні від'їхав додому скульптор Едвард Конюши. Майже закінчив уже цю монументальну скульптуру в рекордному часі неповних двох місяців. Ще потребува-

тиме два-три дні, щоб викінчити четвертий бік. Враз з його виїздом закінчилася і добра погода. Все склалось якось незвичайно. Навіть і концепція символів на скульптурі народжувалась в наших спільних розмовах якось наче ненароком. А коли тепер поглянеш на цілість, кожний деталь являється необхідним. Сам мистець дуже тиха і мила особа. Він весь час з нами жив, але його присутність в нічому нам не заважала. Навіть і кіт наш його сприйняв і полюбив як свого.

На закінчення випадково відвідали нас п-во д-р Дудяки з Медісон, Віск. Вони запросили Конюшого прийти до них і зробити скульптури-голови їх чотирьох дочок. Це, як і перше купно скульптури Чирчами, було гарним виявом вдячності скульпторові — полякові з боку українців, для яких він створив пам'ятник.

Ми дістали листа від п-ва Логушів. Пишуть, що виставка Курилика в галереї Марлбору-Годар була продана до пів години часу після відкриття. В Корнел

університеті в Ітаді, США, вийшла на правах рукопису, як підручник для студентів, автобіографія Курилика “Зо мною ще хтось”.

22 жовтня 1973.

Сьогодні була одна тутешня школа — 25 дітей. У щоденнику “Велланд Трібюн” в сусідньому містечку появилася стаття п. С. Гоменюк про скульптуру Конюшого. Була також обширна кореспонденція про неї в “Ніягара Фаллс Рев'ю”. З Торонта надіслали нам копію нотатки, що появилася про наш музей у нью-йоркському Фільмовому кварталі.

25 жовтня 1973.

Все ще добра погода. Приїхав Конюши і докінчує скульптуру. Курилик погодився продовжити нам ще на рік платність останньої рати за серію “Страстей Христових”. Не хоче відсотків. Пише, що не вірить у видання книжки його “Страстей Христових”, але готовий підписати перших 300 примірників для тих, хто впаить по 100 доларів на видання.

У музеї був скульптор Григорій Крук з Німеччини.

28 жовтня 1973.

Вчора було в нас понад тридцятьоро людей з Йонгставну в США, а сьогодні понад двадцятьоро з України. Очолювала групу Валентина Семенівна Шевченко (тепер заступник голови Верховної ради УРСР, — прим.

Ред.). Були з нею: головний редактор “Перця” Федір Маківчук, редактор журналу “Наука і суспільство” — Петро Біба, та багато інших визначних осіб. Привезли в подарунку велику картину “На Дніпрі” Сергія Шишка, два альбоми графік і фотовиставку українського народного мистецтва.

М. К-ий

*

— Лікарю, я почуваю, що божеволію. Щодня купую біфштек для кішки.

— Та це ж просто любов до звіряти, не божевілля.

— Так, але ж у мене зовсім немає кішки!..

*

Раніше батьки казали:

— Це гарна книга, але дітям її не слід показувати.

Тепер кажуть діти:

— Книжка чудова, але не можна її показувати батькам...

*

— Дивуюся, як ти можеш з тією нецікавою людиною так довго розмовляти.

— Коли б я не говорила, то мусила б його слухати, а то було б ще важче!

*

— Ганусю! Візьми капелюх і підемо на прогулянку.

— А руки помити чи взяти рукавички?

*

Напис на гробі: “Бачиш, я ж казала тобі, що я хвора!”...

Якщо у вас такий вигляд, як на вашому паспортному фото, — це знак, що час вам їхати в теплі краї.

Василь Курилик

ІРЛЯНДЦІ В КАНАДІ

(Друга частина тексту до серії картин цієї самої назви. Перша частина була поміщена в попередньому числі нашого журналу, — Ред.)

Ірландська прачка.

Ірландський імігрант працював так само важко, як і його шотландський чи англійський співпоселенець і з такою ж пристрасстю вмів розважатись. Я назвав цей малюнок так само, як звалась арія в музичному підручнику, що з нього, будучи підростком, я вивчав гру на скрипці. Але насправді мій задум народився тоді, коли я бував на ірландських концертах та, зокрема, коли побачив розмашисті ірландські танці в барі. Це було за моєї першої подорожі до Ірландії, коли кораблем-поромом проїздив Ірландським морем між англійською місцевістю Голлігед і Дабліном. Джон Квін, ірландська приятелька моєї дружини, пояснювала нам, що виструнчена позиція тіла в танці — це вплив джансенітського пуританізму на ірландську мо-

раль. Всяке вимахування руками, грудьми чи нижньою частиною тіла вважається провокативним.

Що ж до інструментів, то я вибрав тільки основні, які бачив на грамофонній пластинці. Я поминув ті, що важчі для вивчення і транспорту, такі як дуди або арфи. Плескання руками й вистукування об шорстку дерев'яну долівку фермерського будинку додавало жвавості танкові і справжнього ритму. Фермерський будинок був справжнім суспільним центром колишньої сільської Канади. Часто першою соціальною подією в новому домі було “завішення крану” — залізної штаби у каміні, на який вішалося котел над вогнем. Це було щось в роді теперішнього нашого новосілля. Вже згодом приходили товариські зустрічі і “несподіванки”.

Ірландська тризна в Монтреалі.

Коли йдеться про інформаційний матеріал для цієї картини, то з ним була важка справа. Ніде не можна було знайти фотографії тризни, хоч останнім часом цей звичай досить поширений. Може причиною цього є такий самий забобон, що не дозволяє користуватись фотокамерою, та закривання дзеркал у кімнаті, де лежить мрець. Як тільки людина помере, зараз же відчиняють вікна й двері, щоб могли вийти злі духи. Дзеркала закривають, щоб зберегти образ померлого. Перший уявний образ, як виглядає кімната мерця, я одержав тоді, коли помер наш сусід Брайт. Це сталось у той час, коли я обдумував проєкт цієї картини. Коли я її намалював, прийшла у відвідини до моєї дружини Джон Квін. Вона зійшла вниз до мого студія, щоб подивитись на картини, і помітила декілька помилок: вигляд бурого рядна, на якому лежить мрець, колір простирали, положення свічок і хреста.

Основним аспектом всієї сцени, який мене особисто цікавив, є радісне святкування смерті. Подібний підхід я бачив раз у Калькутті. Кулі несли тіло свого померлого приятеля на ношах, майже танцюючи. Життя важке, а померлому вже легко. Ірландці мають більшу причину радіти, як Нірвану. Їх приятель чи подруг, чи брат може ще в чистилищі, а може вже й втішається щастям бачити свого Творця лицем в лице. Читав я в описах похоронів про таку поговорку: “Задерев’янілий в одній кімнаті, а в другій — задерев’янілих ціла громадка”. Звичайно, бувають інколи з цієї нагоди надужиття алкоголю. Але основний принцип, по моєму, правильний і логічний.

Ірландські лісоруби над Оттавою.

Попит на канадське дерево почався, мабуть, ще за Наполеонських воєн. Британію відтято тоді від континентальної Європи, включно її колишніх лісозаготівельних баз у Балтиці. Отже во-

на звернулася до Канади за лісоматеріалом на її військові кораблі. У той час дерева білої сосни були в долині Оттави у своїй первісній висоті і грубості. Їх зрубувано і спускано дарабами аж до міста Квебеку. Інколи плили з ними люди, що приспішували їх плавбу, і були там повітки, де можна було варити їжу і спати.

Ірландський імігрант, який тільки що прибув з-за моря, не бачив лісу у своєму житті. Але він не мав centa при душі, отже мусив учитися і призвичаюватись, допомагаючи франко-канадцям у їх лісовому жнивті. Коли дерево зрубано й очищено з галуззя, двоє людей різали його великою пилою і складали в секції. Тоді четверо інших обтісували по косинцю. Запряги коней тягли ці колоди до річки. В глибині лісу можна було бачити бараки, в яких жило по 50—60 лісорубів. Це були чотирокутники величини 35 x 40 стіп, побудовані з колод і покриті півколодами. В центрі бараку був великий квадратний дерев'яний ко-

мин, що ним продіставалось із зовні світло й повітря і виходив дим з відкритого вогнища, на якому варились страви і яке давало тепло.

Брат Керні у Форті Гуд Говп.

Брат Керні був свяцем Канадської Арктики під кінець минулого століття. Його особливий героїчний аскетизм полягав не на звичайній покуті і пості, а на факті, що він прибув прямо із запавної Ірландії (район Тірон) до холодної первісної Арктики і залишився там жити 57 років. Він служив індіанам й одночасно французьким місіонерам - Облятам, дбаючи про харчі і будуючи церкву. Його церква уважається тепер "клеїнодом Арктики". Він дослівно висік її з лісу, сокирою тільки і пилою. Він також заклавав і виплекав перший город серед короткого арктичного літа над МекКензі Рівер. Тут я намалював його, прив'язаного до саней, як він вчасного березневого дня веде впольовану здобич. День

уже більшає і видно райду-гу по обидвох боках сонця на горизонті. Брат Керні вишколив себе на чудового водія собачого запрягу. У щорічних перегонах він завжди здобував перемогу навіть і перед дорогим запрягом менеджера пошти Гадсон Бею. Він і його собаки загартовувались возячи щоденно рибу, дичину й дерево на опал. За 27 років місіонерської праці він раз тільки взяв собі чотири дні вільного і їх провів із своїми приятелями-індіянами у сусідній місії.

Фермерська садиба Каванагів у Бенкрофті.

Каванаги — це наші сусіди при вулиці Балзам тут у Торонті. Пані Каванаг інколи грає в бріджа з моєю дружиною, що звикла залишати свого автомобіля у їх заїзді. Так то вони розговорилися і дали мені змогу намалювати образ з ірландського піонерського фермування в північно-центральному Онтаріо. Мої досліді полягали на розпитуванні Каванагів, бо не пощастило мені дїста-

тись до музею в Бенкрофті і побувати там, де ця ферма находилась. Їх дід осів був там на початку 1860-тих років. Каванаги колись дали мені задармо дерево із досить уже нової стодоли, яка намальована праворуч на моїй картині. Я, з двома моїми малими синами — Степанком і Тоні, привіз звідтіля оберемок дощок, що їх бачите на рамках цієї серії картин. Дерев'яна кабіна на картині, це вже сьогодні тільки купа бальків. Я намалював момент, коли Каванаги гостять хлібом, маслом і чаєм своїх сусідів і свояків після місіонерської Богослужби. Ферма Каванагів находилась на півдорозі. Люди заночовували там, їдучи з Мадок до Бенкрофту. Також мандруючі місіонери затримувались там тричі на рік. Фермування було успішним (важко тепер у це повірити, дивлячись на кам'янисту землю), але старший Каванаг, який став був першим католицьким головою району, мав "вищі амбіції". Отож він перейшов жити до Бенкрофту і почав там торгівлю залізними виробами.

Ірландські робітники на СіПаР-і (Кан. Тихоок. Залізниця) б. Лейк Супіріор.

Подібно, як то було з каналами, — це в першу чергу ірландці терпіли спеку, холод, втому, комарів і чорні мухи, пробиваючи залізну дорогу з одного до другого кінця країни часто серед найважчих обставин. Мрія батьків Конфедерації — зберегти Канаду перед злиттям з Америкою, здійснилася. Деякі полоси Канади, напр. прерії, здавались тереново легкими здобути. Що становило проблему для будівельників, це екстремі спеки і холоду. Всі чоловіки працювали з накритими головами, бо загрожував сонячний удар.

Робота проводилась дуже швидко. У Британській Колумбії, де до ірландців прилучились китайці, чимало людей втратило своє життя, руки чи ноги, коли обсувалися скелі. Навіть і тут, у Північному Онтарію, де висаджувано прекамбрійські поклади динамітом, я мав почуття неймовірного тягару твердої скелі. Локомоти-

ви, які доставляли будівельні матеріали, наче б тисли на робітників, щоб виконували норму. Дружня робота і систематика були передумовою безпеки.

На боці картини я показав кілька наметів, де приготовлялися харчі. Я бачив їх на фотографії.

Убивство Д'Арсі МакГі.

Я кажу цим малюнком дві речі. Перше, що існує схильність до насильства в ірландському характері, як це бачимо тепер в Північній Ірландії. І друге, яку то роллю відіграють ірландці в канадійському уряді і канадійській історії. Д'Арсі МакГі був одним з основників-батьків канадської нації. На початку своєї кар'єри, ще в колишній батьківщині й опісля в США він був завзятим ірландським націоналістом. Але згодом змінив настанову і стався вірним британським громадянином. У промовах, як парламентарний посол з Монтреалю, він атакував Феніанське братство (американська ірландська революційна організація за

визволення Ірляндії,—прим. Ред.), яке спорадично атакувало Канаду. Феніянці ніколи не простили йому тих промов.

У 1868 році, 7 квітня, — в рік після того, як допоміг народити канадську націю, він повертався з пізньої сесії парламенту до винайнятого в пані Тротер помешкання при вулиці Спаркс: Феніянський убивця вибрав момент, щоб підскочити до нього з-заду і прострілити голову. Цю сцену я намалював, послуговуючись старою графікою. За нею я й допустився деяких помилок. Він мав на голові білий, не зеле-

ний капелюх (я думав, що зелений вчинить його більш ірландським), і ключ був у тій хвилині вже в дверях, а не, як це я намалював, випав з його руки на землю. Убивство спричинило в уряді МкДоналда невеличку паніку, схожу на цю, що за нашої пам'яті виникла була під час ЕфЕлКю кризи. Атенатчика, п. Велдна схоплено й опісля покарано смертю за убивство. Але згодом, коли стихли пристрасті, виник сумнів, чи повішено властиву людину.

(Закінчення буде в наступному числі нашого журналу)

*

На лекції зоології:

— Назвіть тварину, яка повзає на животі.

— Блоха.

*

На концерті.

— Ти впізнаєш Бетговена?

— Де? Почекай, нехай він повернеться, я тобі скажу.

*

Відвага, це тоді, коли тіло ще порушується, хоч голова вирішила, що тобі вже амінь.

Родинний лікар — це той, який втримує при житті вашу родину, а ви його родину.

МИСТЕЦЬ ПРО СВОЮ ТВОРЧІСТЬ

Як про це ми повідомляли в попередньому номері “Ми і Світ”, в Українському образотворчому музеї в Ніягара Фаллс відбувається дуже интересна виставка супер-графік варшавської художниці. На нашу просьбу п. Ольшевська надіслала нам листа з таким поясненням своєї творчості:

“Яка не була б форма розмови з мистцем про його твори, вона прямо чи непрямо зводиться до основного запитання: Що мистець хотів сказати своїми працями?”

Колись це запитання ставилося просто, а тепер воно буває більше вишукане, завуальоване.

Звичайно, мистець, якого запитують, намагається викрутитись, кажучи, що найкраще говорять про зміст самі його твори. Я думаю, що за тим, на вигляд найвішим запитом, скривається хитрість глядача, який бажає порівняти намір мистця з досягнутим ефектом його роботи. З досвіду знаю, що ніхто не запитував мене про те, що я хотіла сказати, дивлячись на мої найкращі роботи.

По моєму, — мистецтво є формою суспільної свідомості або підсвідомості. Користуючись олівцем, пером чи пензлем, я записую свої реакції на ситуацію й умови, серед яких знаходжуся. На мою думку, одиниця перебуває у непозбутньому зв'язку із суспільністю.

Подобається мені це, чині, я прийшла на такий світ, де технічний прогрес не є прогресом у відношенні до людини, де люди живуть у психофізичних злиднях, знищуючи землю, воду, повітря, — де росте знання, але мудрість стоїть на місці. Світ брудний і надто малий, немає навіть змоги його поліпшити.

Єдиним героєм моїх рисунків є збита товпа, грізна своєю безвладністю і безжурністю, — безліч голов,

головок і тім'ячок, бездумних у нереальному почутті безпеки, самозадоволених, сповнених віри в те, що "якось то воно буде" (я теж одна із них).

Всі оті бездумні створіннячка сполучені із собою, творять спільну матерію, присуджені на спільну долю, хоч не хочуть про це думати.

Єдиною темою моїх праць є зудар сумної дійсності світу із веселою бездумністю його жителів.

Наступним клясичним запитанням в розмовах з мистцями є запит про генезу творчості, — як це сталося, що художник вибрав саме таку мистецьку концепцію.

Будучи зовсім молодою, я малювала дуже культурні образки в абстрактній манері (т. зв. "внутрішні пейзажі"). З бігом років і подій, а може й під впливом моїх в той час численних подорожей, ця діяльність видалась мені банальною і від 1967 року я почала покривати метри сірого картону рисунками з оцією людоподібною менажерією.

Вродженої чи набутої антропобії в мене немає, але не могу визбутися перекірливості займатися речами, які уважаються патетичними, чи навіть — драматичними. Мушу, однак, признатись, що тепер мені куди важче приходиться зберігати відстань від багатьох справ, — те, що донедавна я уважала трагіфарсою, є щораз більше — трагедією.

Етикета вимагає, щоб розмову, яку веду сама з собою, закінчити чемностевим запитанням про наступні пляни й улюблених майстрів.

— Не знаю ще, що нарисую і чи нарисую, але знаю, що завжди цікавитиме мене ірраціоналізм людської поведінки, плекання позерства, яким залюбки займаємось і те, що даємо першенство волі, не розумові (виїнятком були греки, які так шанували розум, що не знали вислову "добрий дурак", який згодом мав великий успіх).

Коли ж ідеться про улюблених мистців, то в мистецтві мені подобається майже все, за виїмком речей несаможітійних або маніфестацій

характеру вульгарної сенсаційності. Мистецтво є однією із найдосконаліших форм людської діяльності. Що більше з ним зустрічаєтесь, тим більше його ціните. Люблю музеї, хоч це неможливо

тепер (авангарда погорджує такими філістерськими уподобаннями). Для мене найбільш фасцинуючим і революційним малярським твором усіх часів є “Поцілунок Юди” Джотта”.

Гуморески — сатири

ДІДО ЛЕВКО ЗДАЄ МАТУРУ

Дідусі — єдина за своїми прикметами порода в світі. З кожного пункту бачення — позитивна. І роди, і нації вони на своїх фізично кволих раменах тримають.

Економічно, патріотично й морально — це інституція усталізована. Але зараз і тендітна. Особливого піклування потребує, щоб по манівцях не розгубилася.

Як усім віковим групам, дідусям постійне дошколювання й перевишколювання потрібне. А це вже справа складна, бо ж їх, як дошкільників, у садочок за руку не поведеш. Серед них і доктори, і професори й інженери, — амбіцію свою мають.

Так от ми для них і Школи українознавства придумали, до яких не просто їх самих, а внуків їхніх записуємо. А там уже, навчаючи,

наголос на домашні завдання кладемо.

— Це нам, дідусю, на другу роботу завдали! — І тиць дідусеві тем зо п'ять, чи більше.

Весь тиждень дідусі в історіях та енциклопедіях порпаються, лектури прочитують, ночей не досипляючи, а внуки тільки їх допильнують та підганяють: — Мерщій, дідусю, субота ось недалечко. Щоб не запізнились!..

А там уже радості й смутки бувають: Сьогодні, дідусю, ви перші в класі були, — вашу задачу учителька вголос прочитала. Або ж: — Не повезло вам сьогодні, дідусю, учитель вилаяв. Сорому за вас прийшлося набратись!..

Так ось уже третю зчерги матуру дідусь Левко здає. Рахуючи разом з його власною з-перед 50 ро-

ків, вже чотири буде. Коли б навіть й у Гарвард подався, зразу ж, мабуть, на аспірантуру прийняли б!

А ми з вами й не думаємо про

те, яку то виховну й національну роботу наші українознавчі школи виконують. Без них давно вже дідусі наші та бабусі зденационалізувалися б!

ДІДУСІ — ЩИГЛИКИ

Вік прожив щасливо дідуньо Сивенький, діточок забезпечив, ювілеї повідсвятковував, — здавалося б, нема вже й чим журитись. А тут, виявляється, в нього ще одна гризота — як же ж це йому поколінням грядучим свої заповіти й скрижалі передати.

Десь вичитав у газетах, що в Каліфорнії надгробники такі придумали, що в них магнітофонна апаратура приміщена й голос небіжчика з могили до живих промовляє.

Здорова штука, подумав, що й казати. Та тільки проблема: Якою ж то мовою до нащадків промовити? Своєю рідною говоритиме, — не зрозуміють. Чужою звернеться, осудять, що свого цурається!..

Нічого путнього видумати не міг. Та ось унучок навинувся, то він його й радиться, як йому зробити. А внучок на те:

— Ви, дідусю, насвистіть на магнітофона оті пісеньки, що їх нам

висвистували, коли ми дітьми були!..

Геніяльна дитина!

Насвистав дідуньо Сивенький для діточок і внуків численних своїх боєвих, насвистала бабуня Сивенька своїх коліскових — і ось тепер діточки й унучатка — білі, жовтенькі, чорні і в краточки — наслухатись не можуть. Все ясно й жодних мовних проблем в родині не існує.

Так ця ідея в громаді прийнялася, що на цвинтарях наших національних дідусі й бабусі вже одне наперед одного з могил висвистують — хто дроздом, хто соловейком, а хто вже тільки зозулею викукує, якщо зубня до старості літ не збереглася була.

Зелені святка ось були — пташиного хору наслухатись не можна було.

І хто ж то передбачити міг був колись, що таку то роль у збереженні українських традицій відіграватиме національне свистіння!

М. Т о ч и л о



ДРАМАТИЧНА ДЕМОНСТРАЦІЯ

Часто думають, що люди з розумовими або фізичними вадами не можуть брати участі в сьогодишньому складному суспільстві.

Як символічний жест в цьому Інтернаціональному Році, ми зробили щось незвичайне: ми створили комерційні телевізійні оголошення, щоб поставити прямий рекорд.

Прийміть до уваги таке. Із 68 людей, зайнятих в нашій продукції, 42 є розумово або фізично інваліди: між ними директор, фільмовий оператор, декоратор і столярі, електрики, майстер гриму, інженер звуку, диктор, багато

музикантів і людина, яка пише музику, який був глухий, але його краще можна запам'ятати, ніж Бетовена.

Якщо ви бачили комерційне оголошення, ви бачили, що стається, коли ми працюємо разом. Якщо ви ще цього не бачили, то це драматична демонстрація самотності звичайної справи: думаючи про калік, треба думати про те, що вони можуть зробити, а не про те, чого вони не можуть. Наш лозунг, створений людиною-калікою, склав це все разом і каже всім: "Зачисліть нас до спосібних".



Ontario

Margaret Birch
Provincial Secretary for
Social Development

William Davis
Premier

International Year
of Disabled
Persons



До 1500-річчя Києва

З ІСТОРІЇ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ КИЇВЩИНИ

Упродовж століть мистецтво Київської Русі правило за взірць багатьом народам. Це повністю стосується і дерев'яного будівництва.

У великокняжому Києві, судячи з його грандіозного, як на той час, будівництва, були, очевидно, сприятливі умови для формування і вдосконалення архітектурної стилістики. Тут з'явилося багато храмів, прототипи яких згодом розвинулися у різних землях. За однією з легенд, найвідоміший зразок галицької дерев'яної архітектури — церква св. Юра в Дрогобичі — була перевезена сюди з Києва у розібраному вигляді чумаками.

Завдяки традиційності народної творчості деякі споруди, що дійшли до нас від XVII, XVIII, навіть XIX століть, зберегли чимало архаїчних рис. Це допомагає дослідникам відновити певні особливості забудови стародавнього Києва, який був майже всуціль дерев'яним.

Ще у V ст. Пріск Панійський, учасник грецького посольства до Аттіли, відвідав “стоянку” вождя гуннів і описав його кількаежевий палац. Резиденція Аттіли була зроблена із колод і дощок, оточена дерев'яною декоративною огорожею. Ймовірно, що палац звели майстри з підкорених місцевих племен, оскільки самі гунни були кочовиками і жили в наметах.

Дерев'яним був і городок Кия, що також виник у цей період — наприкінці V — початку VI ст. Новітні знахідки на київському Подолі, де метробудівці натрапили на цілі зруби X ст., дозволили уточнити наші знання про архітектуру цього періоду.

Дерево супроводжувало давнього киянина протягом усього життя, починаючи від різьбленої коліски аж до фігурного хреста на могилі. З дерева вироблялися знаряддя праці та іграшки, во-

зи, посуд, музичні інструменти, споруджувалися житла і господарські будівлі.

Та з особливою старанністю будували храми. При церквах зосереджувалися братства, які мали друкарні, школи, будинки для людей похилого віку. Часто на стінах церкви, як у своєрідному літописі, фіксувалися найвидатніші події з життя села чи міста — напад татарів, прихід козаків, голод, повінь, люта зима, посуха. Церква була культурним центром громади, цеху чи міста в цілому.

Тому її прагнули створити неповторною, якою можна було б пишатися перед сусідами. Тож не випадково дерев'яні церкви вважаються вищим досягненням давньої української народної архітектури, яке свідчить про велику майстерність і тонкий художній смак їх незнатних творців.

В околицях Києва і в області дбайливо зберігають всі дерев'яні церкви, чимала частина яких є справжніми шедеврами дерев'яного будівництва. Це, передусім, церкви у надроснянських се-

лах Пищики, Житні Гори, Синява, Чайки, Бушеве, у Підгірцях і Лип'янському Скитку Васильківського району, Росаві й Тулинцях під Миронівкою, Антонівці й Сухому Ярі Ставищанського району, в Кажанках під Фастовим і у самому місті, де Покровську церкву поставив, за переказом, у пам'ять свого шлюбу, славний фастівський полковник Семен Палій.

Майже у всіх згаданих храмах помітні спільні, споконвіку самотутні риси. Це, насамперед, характерна для всієї української народної архітектури симетрична комбінація двох або чотирьох бічних об'ємів навколо центрального. Кожен зруб мав окрему баню, а загальна пірамідальність композиції створювала ілюзію більшої висоти, ніж насправді.

Є чимало відомостей про дерев'яні замки, фортеці і палаци XIV—XVII ст. у Білій Церкві, Василькові, Києві, Трипіллі, Черкасах, Чорнобилі та інших місцях старої Київщини.

Як же проходила еволюція форм дерев'яних церков

на Київщині? Літ через тридцять по тому, як 988 року князь Володимир Святославич “повелі рубити церкви”, німецький єпископ Титмар Мерзебурзький занотував у своїй хроніці, що в Києві існувало близько чотирьохсот дерев'яних храмів. Найімовірніше, що прообразом таких монументальних споруд стали оборонні та сторожові вежі.

У період між 1020 і 1026 років “горододілець” Мироніг поставив у Вишгороді, північній околиці Києва, дерев'яну церкву Бориса і Гліба. Там були поховані сини Володимира, причислені до лику святих. Однак, побудована церква була не дуже вдало: погано витримувала вагу п'ятох бань. Тому вже у 70-х роках XI століття другий із відомих нам на ім'я архітектів Ждан-Микола наказом Ізяслава Ярославича спорудив на цьому ж місці нову дерев'яну церкву, цього разу однобанну.

У XII ст. кількість київських церков, більшість яких були дерев'яними, зростає до 600. Проте після татаро-монгольської навали 1240 р.

майже двісті років немає відомостей про дерев'яне будівництво на Київщині. Лише 1411 роком позначена згадка про церкву в Микільській Пустині. Зберігся також запис про дві дерев'яні церкви і костел XVI ст. на Подолі.

Значно інтенсивніше провадилося будівництво у XVII ст. Сірійський архідиякон Павло Алепський засвідчив у 1654 р. поширення на Київщині церков переважно з трьома та п'ятьма банями. Описи Павла багато в чому збігаються з виглядом нині існуючих пам'яток.

Цікаво, що того часу деяким дерев'яним церквам надавали палацових форм: дахи трапезної у Києво-Печерській Лаврі мали чотири фронти. Вже з XVII ст., окрім гонту, для покриття дахів застосовували бляху. Храми були досить місткими, налічували до трьох престолів, — як, наприклад, у Преображенській церкві на Подолі.

Якщо від XV—XVII віків до нас дійшли звістки приблизно про тридцять дере-

в'яних монументальних споруд на терені Київщини, то кількість пам'яток XVIII ст., про які докладно повідомляють літературні джерела, сягає вже 150-ти.

Більшість із них були тризрубними і триверхими. Будівництво церков тривало, як правило, від 1-го до 3-х років, по закінченні вони оточувались дерев'яною огорожею. При спорудженні нових використовувалось дерево старих, розібраних церков. Траплялося, що дві церкви об'єднували спільним дахом. Трапезним, як і раніше, полюблили надавати світських рис — дахи з фронтонами, низькі прибудови (Мезигір'я).

З досліджень Л. Похилевича, Г. Павлуцького, Д. Щербаківського, О. Новицького, Ф. Ернста, С. Таранушенка та ін. дізнаємося про розширення та перебудови церков у 1-ій половині XIX ст. у стилі ампір. У моді також були двосхилі дахи, ганки з подвійними колонами.

Улюбленим художнім прийомом авторів українських дерев'яних храмів був вираз-

ний контраст між скромним, аскетичним екстер'єром — гладкими стінами, обшитими сірими гонтами або дошками — і приголомшуюче пишним інтер'єром.

Реконструкції давніх споруд Києва, Чигирина, Суботова, виконані сучасними українськими науковцями Г. Логвиним, П. Юрченком та іншими, значно розширюють наші уявлення про давні церкви.

У свою чергу, аналіз дерев'яних архітектурних пам'яток і, зокрема, церков, дозволяє простежити розвиток народного монументального будівництва на Київщині від схожих на хату чи навіть шопу архаїчних споруд під соломою — до струнких дерев'яних соборів, що не поступались у стремлінні до висоти своїм всесвітньо знаменитим кам'яним побратимам, котрі постали пізніше. Отож, абсолютно слушним буде твердження, що вироблені в дереві художньо-конструктивні ідеї багато в чому визначили напрям подальшого розвитку української мурованої архітектури.

Михайло Романко

“ЕНЕРГОСТАНЦІЯ” КЛІТИНИ

Парадокс та й годі! Сучасна людина скоріше розповість, як працює атомна електростанція, аніж відповідь на питання, у чому полягає „секрет” енергозабезпечення клітин її власного організму. Тим часом уже на початку другої половини ХХ століття біологи вже мали докладні „креслення” енергетичних станцій клітини — мітохондрій. Допоміг ученим електронний мікроскоп. „Зернятка” та „нитки” у перекладі на грецьку — „мітохондрії”, ледь помітні під світловим мікроскопом, набули врешті чітких обрисів. Стало очевидним, що мітохондрії мають подвійну стінку. Другий шар стінки утворює своєрідні складки, що випинаються у простір усередину мітохондрій. Підраховували, що „енергосистема” кожної клітини налічує від кількох сотень до кількох тисяч мітохондрій.

Встановили також, що мітохондрії дихають: поглинають кисень, яким кров насичується у легенях. І не про-

сто дихають, а виробляють при цьому молекули АТФ (аденозинтрифосфату). Саме АТФ, як відомо, є тією „розмінною монетою”, якою в клітині оплачується будь-яка робота: і складання різних молекул, і скорочення м'язових волокон, і доставка в клітину з навколишнього середовища потрібних їй речовин. В усіх подібних випадках АТФ „жертвує” своїм внутрішнім макроенергетичним (багатим на енергію) зв'язком, розкладаючись на АДФ (аденозидифосфат) і звичайну фосфорну кислоту. З цієї „сировини” мітохондрії знову ж таки виробляють АТФ. І процес цей безперервний. До того ж к.к.д. мітохондрій казково великий — понад 50 процентів. Кажучи загальом, компактність конструкції і неабияка ефективність вигідно відрізняють енергетичні станції клітини від найсучасніших електростанцій. Головне ж питання, яке біоенергетики розв'язують протягом останніх десяти-

річ, можна коротко сформулювати так: яким чином клітина, а точніше її енергетичні станції — мітохондрії, перетворюють енергію окислення харчових речовин у придатну для дальшого користування форму? Тобто за якою технологією це відбувається?

Здавалося б, питання не таке вже й складне. Досить провести аналогію з технікою. Взяти хоча б роботу атомної електростанції. Там вивільнена енергія витрачається спочатку на нагрівання води, щоб потім за допомогою паротурбінної установки перетворитися на електричну. Значить, і в біології слід шукати якусь проміжну ланку. Шукати посередника, який увібрав би в себе енергію згоряння біопалива, а затим передав би її „мікроаккумуляторам” — молекулам АТФ. Що ж, логічно...

Тасмничий посередник біоенергетичних перетворень більшості вчених виявлявся у вигляді якоїсь проміжної, багатой на енергію хімічної сполуки. Залишалося точно назвати її. Зробити лиш один

крок. Крок до великого відкриття.

Можете собі уявити, як хвилювала науковців така перспектива. На дріжджах допитливості і честолюбства зростало безліч усіляких гіпотез. З'являлися сенсаційні повідомлення про здобуту перемогу. Та незабаром з'ясовувалося, що то була або прикра помилка, або просто шахрайство.

В умовах біоенергетичної лихоманки 1961 року народилася ще одна гіпотеза. Вона належала англійському вченому Пітеру Мітчелу. Мітчел заперечував необхідність в хімічному проміжному продукті. А на місце, що звільнилося, він посадив мембрану. Нагадаємо, що біологічна мембрана — це тонюсінька плівка, каркас якої складають жироподібні речовини. Вона не тільки утворює оболонку кожної клітини, але й поділяє її на своєрідні відсіки. Зокрема подвійні стінки мітохондрій є не чим іншим, як двома суміжними мембранами. Не треба, однак, думати, що мембрана відіграє лише роль пасивного будівельного

блоку. Ні, від неї багато що залежить. Вона, наприклад, вирішує, яку речовину пропустити, а яку — ні. Так, мембрана мітохондрій є непроникною для іонів водню H^+ (протонів). Саме мембрани, а не Цезарю, жартують учені, належать слова „Поділяй і пануй!”

Так ось Пітер Мітчел знайшов для мембрани гідне місце і в біоенергетиці. Маємо на увазі для внутрішньої мембрани мітохондрій. Тут, власне, і посднуються процеси окислення і утворення АТФ. На думку Мітчела, енергія процесу окислення запускає протонну „помпу”, яка викачує іони водню (протони) з внутрішньомітохондріяльного простору назовні. (Робочі вузли „помпи”, тобто білки-біокаталізатори, розміщені, звісно, впоперек мітохондріяльної мембрани). Таким чином, обабіч мембрани утворюється різна концентрація протонів. Щось на зразок перепаду рівнів води по обидва боки греблі гідроелектростанції. З тією лише різницею, що у мембрані мітохондрій замість турбін вста-

новлено білок, що зветься АТФ-синтетазою. Він і використовує енергію створеного „перепаду” протонів для синтезу АТФ. Отже, Мітчел поєднав процеси окислення і утворення АТФ через „перепад” протонів обабіч внутрішньої мембрани мітохондрій.

Як будь-яка новонароджена гіпотеза, схема Мітчела вимагала експериментальної перевірки, дослідів, які б підтвердили її.

Найпереконливішим підтвердженням гіпотези став експеримент американця Рєкера: так званий дослід з химерою. Звичайно, тут не було мітичного чудиська з пащею лева, хвостом дракона і козячим тулубом. Проте сама ідея сполучення різних частин лишилася без змін. Її лише перенесли на біоенергетичну конструкцію. Яку ж конкретно? Спершу побудували мембрану. З жироподібних речовин, одержаних із соєвих бобів. У створену мембрану вмонтували біонасос для протонів. У даному разі він являв собою не що інше, як білок-біокаталізатор, запозичений

у бактерій. Цей протонний насос працював не на енергії окислення, а на енергії світла.

Завершувала композицію знайома нам АТФ-синтеза, взята з мітохондрій бичачого серця. Таким чином, в одну мембрану вдалося „впратити” всі (за схемою Мітчела) частини, необхідні для утворення АТФ. Тепер від поведінки рослинно-бактеріально-тваринної химери залежала доля гіпотези.

Дивовижна конструкція не виявляла ніякої активності. Поки її не освітили. Промені світла оживили химеру. Вона почала виробля-

ти АТФ, незважаючи на різношерстість складових частин. Дослід приголомшив усіх. І супротивників, і прихильників Мітчела. Перших — своєю доказовістю, других — сміливою фантазією і дотепністю. Лід скепсису розтанув остаточно. Вчені дійшли згоди — Мітчел має рацію.

Експерименти і час скинули з геніяльної здогадки Пітера Мітчела тенета гіпотетичності, натомість виникла струнка, гарна теорія. В 1978 році її авторові присуджено Нобелівську премію з хімії.

Н. С.

ЗА ОДНОГО ДОЛЯРА ЗАПЛАТИЛИ 385.500 ДОЛЯРІВ

У 1911 році канадський уряд вирішив був пустити в обіг срібні однодолярівки. Відлито було дві такі монети, але з невідомих причин зрезигновано було з дальшого випуску. Одна з цих найрідкісніших у світі монет зберігається в королівському музеї в Англії, а друга знайшлася в Ніагара Фаллс і тепер продано її за 385.500 кан. доларів. Нові власники з Дітройту кажуть, що незабаром цей доляр продасться за два мільйони доларів.

ЕЛЬ САЛЬВАДОР — КРАЇНА КАВИ

Держава Сальвадор, де тепер стільки проблем і неспокою, є найбільшим експортером кави в Центральній Америці. Кава, що її річний збір сягає 150.000 тонн, є там майже єдиним джерелом закордонної валюти.

ФЕДІР МАНАЙЛО — ЖИВОПИСЕЦЬ І ЕТНОГРАФ

У контексті українського живопису Федір Манайло (1910—1978) явище своєрідне і багатогранне. Про нього можна говорити як про одного з найвизначніших пейзажистів — співця краси Закарпатських краєвидів з квітучими веснами, буйнучими пишнотами і красотами літа, щедрими осенями, а також, як про автора полотен, написаних з епічним розмахом, докладним знанням історії рідного краю. Про Манайла можна говорити окремо, як про талановитого і сумлінного побутописця життя сучасників на Закарпатті, їхніх буднів і свят, звичаїв та обрядів. У цих його творах все не лише вивірене знанням документаліста, але й філософськи осмислене, зігріте почуттями митця. По його творах можна скласти каталоги і атласи предметної культури в його рідному краї, досліджувати і вивчати їх. Тут Манайло-живописець уже не просто відкриває часто забуте і багатьом уже може й не-

знане, а, немов дбайливий господар, збирає і увічніює все, в чому проявлялися народний розум, народне відчуття форм і краси, мудра практичність доцільності побутових речей.

У наш час науково-технічного прогресу в декого може з'явитися сумнів, чи потрібно відтворювати в мистецтві прадавні знаряддя, як скажімо, на картині Манайла “Прадіди техніки”. Але чи не саме в отих “прадідах техніки” на Закарпатті за умов політичного і культурного гніту таїлися таланти мудреців, винахідників і техніків.

Манайло володів істинним даром у своєму мистецтві оживляти звичайні предмети, дерева і камені, не кажучи вже про квіти і трави, звірів і птахів. І все це творилося легко, мовби якось і непомітно, одним махом пензля чи навіть звичайного олівця, що залишає по собі мистецький слід.

Про нього можна говорити і як про портретиста з не-

абиякою силою проникання у внутрішній світ. Його "Дідо" (1932 р.) є свідченням того, яку силу таланту портретиста він мав.

Федір Манайло захоплював своєю невсипущою енергією, якої, здавалося б, вистачило на багатьох. Не було виставки живопису на Закарпатті, до якої він не прийшов би з творами великої сили і великого значення. Чимало його картин склало славу не просто мистецтву барв на Закарпатті з його багатою традицією першорядних майстрів, а й увійшло у золотий фонд творчості художників України. Його велика персональна виставка в Києві в шістдесяті роки стала визначною подією, а виставка в Ужгороді викликала у шанувальників нечуване захоплення.

Народився Ф. Ф. Манайло 1910 року в Іванівцях — низинному селі недалеко від Мукачева. Тут він вперше познайомився зі звичаями та обрядами народу, художньо оздобленими предметами побуту та знаряддями виробництва. Чотирнадцяти-

річним юнаком він вперше потрапив на Рахівщину, яка стала для нього своєрідним відкриттям. Гори-велети то окреслювалися могутнім контуром в днину ясну і сонцем розпрозоролену для далекого оглядання, то вповиті застиглим легким туманом по схилах ховалися вершинами в надхмар'ях, не тільки кострубалили хмари, але й скидалися на таємничі мовчазні чудовиська. Стрімка течія і водограї двох Тис — Білої та Чорної, — що зливалися в одну в Устеріках над Раховим, і, звичайно, люди — гуцули та гуцулки в барвистому одязі, скрізь розшитому з оздобами рукотворними.

Він побачив вияв народного таланту не тільки в носі гуцулів, але й скрізь, у всьому. Щедро строчена і бляшками цякована упряж на конях, різьба на ошеїнах і бильцях ярем для волів, інкрустовані і карбовані бартки і табівки, випалений візерунок на гелетах, бербеницях, саморобні меблі в хатах з фантазією і неабияким смаком різб'ярів — все тут було дивовижним, бо вже не

просто відкривало, а іскристо засвічувалося джерелом великого таланту народу-митця.

Через рік він потрапив до села Новоселиці в долині Тересви. Тут йому відкрилися дальші джерела твореної народом краси — дещо відмінні від рахівських, як відмінною була і ноша, і говірка.

Минали роки навчання в Мукачівській гімназії і роки навчання у Вищій художньо-промисловій школі в Празі — тут доля послала йому знаменитих вчителів Бруннера і Кратохвила. Він часто їздив по закарпатських селах, цікавився вишивкою і ткацтвом, предметами побуту і звичаями. З ним постійно були записники і альбоми для рисунків.

Перебування серед вівчарів на полонинах давало можливість не тільки на власні очі побачити побут і звичаї, наслухатися казок та легенд, переказів і цікавих билиць, але й відчутти дух володарів гір з їх заклично мрійливою трембітою, грою на флюярі, щедрим умінням прикрасити і оздобити, зда-

валось би, зовсім одноманітний полонинський побут задумливою піснею, влучним діалогом, ба й гутіркою скотаря із маржинкою під час доїння чи заганяння в кошару. Лісорубська ватра в колибі з наврою у зведеному стійком даху — так зветься проруб для світла й одводу диму в колибі, — сплав бокорів з такою ж відчасною сміливістю, як і довершеною вправністю керманічів, орудування на тих ткацьких кроснах, де під руками килимарниць творилися і розквітали всіма барвами дива, безмежність фантазії то вишивальниць нитками, то чудодійниць з намистин, поважний майстер-умілець що з однаковою ретельністю споруджував на воді млин з розрахунком на течію — звідси величина колеса і жорен, валило для ліжників, ступи для сукна — все це ставало для нього не тільки джерелом пізнання і захоплення, але й митецького осмислення.

Манайло знав: трудящий люд — чутливий творець, великий розум. А найперші джерела і чисті криниці для

професійного мистецтва кожного народу таяться у самому ж народі з його предметною культурою, речами побуту, казками і піснями, приказками...

Хрестини і різні забави та ворожіння, весняний вигін на полонину, сільські бали з одною тільки скрипкою і хмелем в ногах від танцю, весілля з цілим лицедійством по його окремих частинах од заводин до прощів молодой та проводжання з рідної хати, похорон зі смутками та своїми обрядами — скільки тут простору для митця!

Картини Манайла треба не тільки дивитися, а читати як мудре письмо, входячи у світ зображень і проникатись їхнім духом. Ну ось, скажімо, “Дідо-пасічник”. Твір написаний у 1939 році. За економністю зображальних засобів, виразністю, композиційною довершеністю та динамікою твір справді належить до Манайлових шедеврів. Дувується отій благородній простоті, що таїть у собі таку велику силу вірогідності й уміння доходити до уяви глядача, дару-

вати справжню безпосередність спілкування.

“Срібляними ничельницями” він назвав один з численних творів, що присвячені зображенню домашнього надібку для ткацтва. Відтворені на полотні звичайні кросна в простій селянській хаті створюють настрій. Художник істотно підкреслив ничельниці — важливу деталь в оснащенні кросен, що без неї годі поділити нитки, в основі, коли спритно стрибає човник, у якому сердито фурчить флудець, дзигною обертається цівочка з намотаною на потаку ниткою, а ткаля вміло перебирає поножами, б’є набилками, наганяючи нитку в уток...

Коли ж бачимо на картині оті самі ничельниці, що в кроснах відсвічують сріблом, розуміємо художника в умінні розставляти акцент і виділяти найголовніше. Митець не просто зображав, відбивав, фіксував з етнографічною точністю і знанням діла, а творив з натхненною любов’ю, яка вже і неживим предметам додавала життя.

Як зізнався сам художник, чимале значення у його житті мало знайомство з В. Саханєвим — мистецтвознавцем й етнографом, що впродовж багатьох років вивчав Закарпаття. Він упевнив Манайла в доцільності вивчати закарпатський орнамент — одну зі складових частин народної культури у різьбі та вишиванні, килимарстві та оздовах різного знаряддя і побутовому наділку.

На першій посмертній виставці Ф. Манайла 1979 року було показано чимало нових творів, зокрема численних зарисовок художника з народних орнаментів різного характеру. Можна лише дивуватися і захоплюватися митцем, який об'їздив і пішки обійшов різні райони. Без сумнівів, в спадщині Манайла орнаментальні зарисовки посідають чільне місце, це документи народної матеріальної та художньої культури.

Не зовнішні ознаки цікавили мистця в тому чи тому предметі побуту, знарядді, витворі народного мистецтва. Художник прагнув

заглибитися у те, що бачив, збагнути все, яким воно було, звідки і для чого взялося, що виражало в своїй гармонії і потребі, на що відповідало і що вдовольняло. Манайло вивчав історію народу, прагнув зрозуміти народні смаки, відчуття образності. “Дійти, зрозуміти, збагнути можна, але “перевести” збагненне і зрозуміле в мистецтві художника - професіонала — штука. До того штука не проста, а складна. Заглибившись, впізнати, винести з глибин народу — півділа. От повернути народу на полотні, в скульптурі, в слові — оце діло!” — якимось, при розмові мовив Манайло.

Народне мистецтво в різних проявах він зрозумів, осмислив, а головне — відчув, ним увесь проникся; це й давало йому силу неповторності, зв'язку з культурою рідного Закарпаття, з народом. Найвищим при цьому було для нього не просто відтворювати, а творити.

У нього були свої принципи використання народного мистецтва. Він розумів, що

кожен предмет має власну природу — баклага, вишивана сорочка, килим, бартка, кептар тощо, — але митець був свідомий того, що твір мистецтва теж має свою природу.

Особливо тепло Федір Манайло говорив про народний орнамент — один з найважливіших елементів у народній творчості. Творення відповідного настрою, надання поважності і святковості, підкреслення важливого й істотного — ось далеко не всі засади орнаменту чи то у вишивці, чи на дереві. І справді, якщо майстер оздоблював орнаментом на ярмі для билів ошеїну і бильця, він не бачив ніякої потреби накладати різьбу на підголіні чи занізках. Тут, врешті, того орнаменту й так ледве хтось міг би помітити.

Ми знали, що він нездужає. А хворів Федір Манайло довго, важко. Місцевий художник Володимир Микита відтворив Манайла на портреті: митець зображений у своїй майстерні, коли на хвилюку присів відпочити. У зосередженому, про-

никливому погляді велика мудрість, на обличчі — втома. Втома і в руках, що лежать на колінах. Пальці рук покорюжені поліартритом, що невідступною холодною тінню переслідував десятки літ. Дивишся на руки і дивуєшся: звідки сила бралася отими болячими пальцями тримати пензель — бувало місяцями художник терпів від лютих болів при загостренні. Як бач, духовна сила була вищою, брала верх над фізичною недугою. Проте він ніколи не ремствував на недуги і ніхто не чув з його уст нарікань на непривітливу долю.

Де не був, з якого приводу своє слово сказати йому не приводилося, в якій громадській справі участі не брав — почуття суспільного і громадського у ньому було розвинуте гостро; завжди життєрадісний, щедрістю до життя наповняв інших. Був говірким і ніколи не таївся зі своїми секретами. В подібному теж була велика привабливість.

Несподіваною жорстокістю вразив січневий день 1978-ого, коли Манайла не

стало. В журбі і смутку ми проводжали його в останню путь. І навіть тоді, коли віко домовини глухо озивалося гупотом груд землі, коли знову стискалося серце болем, думалося не про його вічний, чесним натрудженим життям заслужений відпочинок. Думалося про те, що невпинний час даруватиме нові набутки у мистецтві, бо приходитимуть до праці все нові й нові таланти, що з бігом часу слава про Ма-

найла ростиме. Свідченням цього є організація музею Манайла в Ужгороді — першого подібного закладу культури на Закарпатті. В цьому не тільки утвердження Манайла серед живих, але й велика шана та повага живих до великого художника Закарпаття, яке породило його, яке він сам палко любив, натхненно оспівував і достойно прославив.

І. М. Чендей

ТАКА ТО ВОНА — АМЕРИКА

Колишній в'язень Маріон Кавнті — в'язниці в Індіанополісі вніс судовий позов проти департаменту шеріфа за те, що його випущено з тюрми серед ночі. В наслідку — говориться в позові — він відморозив собі у холодну ніч два пальці.

Карльос Іглесіас домагається відшкодування за те, що в'язнична влада наразила його на біль і невігоду.

Не дарма львівський письменник Роман Іваничук закінчує свій репортаж, написаний після тримісячного перебування в складі делегації в Об'єднаних Націях: "...діткнуло мене незмірне почуття радості, що повертаюся на Батьківщину з країни, суспільне життя якої моему духовному організмові протипоказане". (Літер. Україна", грудень 1980)

ПРОГУЛЯНКИ В КОСМОС

Американська державна адміністрація аеронавтики передбачає, що вже в 1990 році космічні кораблі, дещо схожі на Колумбію, відбуватимуть постійні розвагові подорожі по земній орбіті. Спочатку відбудеться не більше 50 прогулянок в космос і подорож буде ще досить коштовною.

А пісня — це душа. З усіх потреб
 потреба.
 Лиш пісня в серці ширить межі
 неба.
 На крилах сонце сяйво їй лиша.
 Чим глибша пісня, тим ясніш душа.
 Співають люди. Люди крильми
 б'ють.
 О піснетворцю, славен будь!

Іван Драч

*

Ти пахнеш, як листя весняне,
 Як дитинство моє полотняне,
 Як тепла малинова стежка,
 Як мамина срібна сережка.

Ти пахнеш, як племін живиці,
 Як біленький дзвінок медуниці,
 Як вулик, де сховане сонце,
 Як маминих мрій волоконце.

Ти пахнеш, як виспане море,
 Як жіноче невидиме горе,
 Як пилоч на пшеничній ниві,
 Як мамині руки сяйливі.

Ти пахнеш, як роси на житі,
 Як столи, рушниками накриті,
 Як співаюча стружка ялова,
 Як мамина лагідна мова.

Дмитро Павличко

Комісії Спілки письменників України. — На першому після VIII з'їзду письменників України засіданні обрано склад творчих комісій: По роботі з молодими авторами (голова: А. Мороз), приймальної (голова Л. Дмитерко), критики й теорії літератури (голова Л. Новиченко), по зв'язках з братніми літературами (голова Іван Драч), іноземної (голова Олесь Гончар, заступники М. Карпенко і Дмитро Павличко), військово-художньої літератури (голова В.Собко), художнього перекладу (голова Д. Білоус, заступники Д. Грицько і Д. Павличко), сатири і гумору (голова Є. Олійник, заступники М. Білкун й І. Сочивець), пригодницької та байково-фантастичної літератури (голова В. Кашин, секретар М. Слабошпицький), літератури для дітей та юнацтва (голова Ю. Збанацький), нарису і публіцистики (голова Ю. Цюпа), драматургії (голова О. Коломиць).

“Музична Україна” до 1500-річчя Києва. — До ювілею столичного міста України видавництво “Музична Україна” випустило клявір опери Григорія Майбороди “Ярослав Мудрий” і партитуру симфонічної повісті В. Рибальченка “Слово о полку Ігоревім”. Передбачається випустити також хо-

рові твори видатного композитора, теоретика музики і педагога XVIII століття киянина Миколи Дилецького, діяльність якого мала важливе значення для становлення української професійної музики.

Нові твори композитора А. Штогаренка. — В залі Одеської філармонії відбувся авторський концерт відомого українського композитора А. Штогаренка. Цього разу вперше в Одесі прозвучала його Шоста “Біографічна” симфонія. Також вперше виконано Поєму-концерт для фортепіяна з оркестрою, присвячену Миколі В. Лисенкові. Симфонічною оркестрою диригував Георгій Гоцірідзе.

Виставка картин з приватних колекцій. — В залах Державного музею українського образотворчого мистецтва відбулася перша виставка творів українського живопису XIX — початку XX століть з приватних колекцій. Були виставлені твори С. Васильківського, П. Левченка, С. Светославського, О. Мурашка, К. Трутовського, В. Орловського, М. Пимоненка, Р. Судковського, Т. Дворникова, М. Бурачека та багатьох інших мистців. Власники творів: Олесь Гончар, Дмитро Гнатюк, І. Стешенко, В. Кондратенко, Д. Сагалов, О. Ступіна, І. Лісовецька й інші колекціонери.

Плянється 12-томне видання творів Павла Тичини. — Створено редакційну колегію, очолену Олегом Гончарем, в склад якої входять провідні майстри слова й літературознавці: М. Бажан, С. Гальченко, І. Драч, М. Жулинський, Л. Коваленко, О. Кудін, Л. Новиченко, Б. Олійник, В. Русанівський, С. Тельнюк. До видання увійде поетична, прозова, наукова та епістолярна спадщина П. Тичини, а також його переклади із слов'янських, західноєвропейських та східних мов. Перші томи появляться в 1983 році.

Львівський скульптор Я. Чайка працює над проектом пам'ятника бою під Бродами. — Скульптор Яків Чайка поінформував кореспондентів радянської преси, що він очолює групу по творенню монументального комплексу-пам'ятника воїнам, учасникам Львівсько-Сандомирської операції. “В основу плястичного вирішення — він сказав — покладено ідею-символ знищення фашистських військ у так званому Бродівському котлі”.

Ювілей композитора Романа Сімовича. — Відзначено вісімдесятиріччя з дня народження відомого львівського композитора і професора Львівської консерваторії ім. М. Лисенка, Романа Сімовича. Р. Сімович народився в м. Снятині,

молоді роки прожив на Буковині, вчився в Краківській і Празькій консерваторіях, до війни працював учителем музики в школах Дрогобича і Станіслава. З 1944 року викладає у Львівській державній консерваторії. Він є автором багатьох музичних творів різних жанрів: сім симфоній, симфонічних поем, інструментальних концертів, обробок українських народних пісень. Широко відомі його симфонії — “Гуцульська” і “Лемківська” та поема для хору і симфонічної оркестри “В Карпатах”. З нагоди ювілею відбувся великий авторський вечір Сімовича у залі Львівської консерваторії.

Візита Курта Вальдгайма. — Столицю України відвідав генеральний секретар Об'єднаних Націй Курт Вальдгайм. Впродовж двох днів він знайомився з культурними, науковими й економічними надбаннями Києва та мав зустрічі з Володимиром Щербицьким, головою Ради міністрів Ол. Ляшком, головою Верховної Ради УРСР Олексою Ващенком і міністром закордонних справ — Володимиром Мартиненком. В його честь був влаштований обід.

Дні болгарської культури — В Києві відбувся вечір, присвячений болгарській освіті й культурі. Члени правління Українсько-болгарсь-

кого товариства дружби І. А. Стоянов — з Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН України і Т. В. Лашинська — з Київського державного університету ім. Т. Шевченка, говорили про роль св. Кирила й Методія у розвитку церковно-слов'янської мови і писемності серед слов'янських народів. На вечорі виступив генеральний консул Болгарії в Києві — О. Тонев. Кавалер ордена Кирила і Методія поет Дмитро Білоус прочитав у своєму перекладі вірші болгарських авторів.

Припізнена весна в Україні. — Весна в Україні почалась в цьому році дуже вчасно, але на початку квітня похолодніло. Особливо холодний з приморозками був третій тиждень місяця. Під кінець квітня температура піднялась до 12 ст. Цельсія, а на Закарпатті й у Криму — до 17 ст.

Плянється підземний трамвай в центрі Львова. — Спеціалісти по охороні пам'яток старовини дійшли висновку, що старовинні будівлі Львова зазнали за останні 30 років більше шкоди від посиленого вуличного руху, як за всю попередню довговічну історію. Щоб зарадити дальшому пошкодженню, плянується усунути з вулиць трамвай й перенести вуличний рух у підземелля.

У 110-річчя з дня народження Василя Стефаника. — Літератори, вчені, представники громадськості Івано-Франківської області взяли участь в урочистому вечорі, що відбувся в Будинку культури села Русів, де жив великий письменник. Тисячі людей відвідали його хату-музей. В Івано-Франківському педагогічному інституті влаштовано конференцію, присвячену творчій спадщині В. Стефаника.

Відкрито пам'ятник Марусі Богуславці. — в місті Богуславі, на березі річки Росі, відкрито пам'ятник-скульптуру (скульптор — Марія Коготкевич, архітектор — В. Богдановський). Це легка, динамічна постать дівчини, яка тримає в руках вінок. За переказом, Маруся кидала його у воду, подаючи втікачам знак, що шлях вільний. Біля ніг — розкинуті кайдани, які залишили, відпливаючи, невольники. На свято приїхали письменники й кобзарі, які співали історичні думи.

У пам'ять Марійки Підгірянки. — В сторіччя з дня народження поетеси відбувся врочистий вечір в рідному селі Марійки Підгірянки — Білих Ославах, Надвірнянського району. Читано її твори й виконувано пісні на слова поетеси. У вечорі взяв участь брат Марійки Підгірянки. Вечори на її честь відбу-

лися також в Івано-Франківському, Ужгороді та в селі Порошковому Перечинського району, де колись учительовала письменниця.

КАНАДА

Квебек прямує до незалежності. — Прим'єр Рене Левек заявив, що його уряд не закинув мрії про незалежний Квебек і, можливо, незалежність буде основним гаслом для майбутніх квебецьких виборів. Парті Кебекуа ніколи не виключала можливості незалежності, що від хвилини постановля незалежницького руху з кожним роком має більше прихильників. Прем. Левек, промовляючи до членів своєї партії, запевнював, що уряд не заперестане боротися за права Квебеку і здобуде перемогу.

Успіх канадійської електроніки. — Американський Телефон і Телеграф (AT&T) повідомив, що він впроваджує відеотекс за Канадійською Телідон системою. Відеотекс (videotex) — це система, яка сполучає домашню телевізію фонолінією з далеким комп'ютером і дає можливість одержати на телевізійному екрані кожний образ чи текст, якого собі бажаєте. Ця система переминить життя домашнє і в кожному підприємстві у "вік інформації".

Канада здавна славилася успіхами своєї електроніки. У системі відеотексту вона мала конкурентів у Франції, Японії й США. Вибір, що його вчинив AT&T, який є власником БЕЛЛ-США телефонної системи дає Канаді більйони доларів заробітку і великі можливості подібних контактів по всьому світі.

В цю хвилину неознайомленій людині прямо важко уявити собі ту революцію, яка наступить в нашому житті вже за два-три роки, коли відеотекст сполучить наші телефони й телевізії з комп'ютерами і банками знань. Натиснувши гудзик, ми зможемо порівнювати, напр., ціни в різних магазинах і вибрати собі найдогідніші. Не виходячи з хати, зможемо оглянути доми, які продаються в якійсь частині міста чи країни і порівняти їх ціну й вигоду з іншими. Зможемо шукати собі кращу працю. Вибираючись на вакації, зможемо не тільки викликати подорожничу компанію, але й оглянути на телевізії фотографії місцевості і готелів, які нам пропонують. Зможете замовити собі квиток до театру, наперед переглянувши на вашому екрані рецензії на дану виставу. Зможете прочитати собі вдома на екрані, яку завгодно газету, сполучившись з біб-

ліотекою. Зможете подивитись картини бажаного мистця і т. д.

Економічна допомога Польщі.— Канадський уряд погодився перенести на офіційний кредит 21 мільйонів доларів, що їх Польща мала заплатити Канаді між березнем і червнем ц. р. як рату за попередні довги. Канада далі буде одним з головних імпортерів пшениці до Польщі, яка закуповує в неї щорічно від одного до півтора мільйонів тонн зерна. Вона даватиме Польщі, як і досі, довгореченцеві кредити. Про все це канадський уряд повідомив польського посла в Канаді, д-ра Станіслава Павляка.

Італійці в Канаді все ще зобов'язані до військової служби в Італії.— Біля 90% італійських чоловіків, які живуть у Канаді, законом зобов'язані відбувати військову службу в Італії. Це стосується всіх — новоприбулих і тих, що народилися вже тут з італійських батьків. Канадський уряд переговорює тепер з Італією і надіється, що незабаром цей закон буде змінений.

Недавно трапилося, що народжений у Віндзорі молодий чоловік поїхав у пошлюбну подорож до Італії і там був заарештований. За останніх чотири роки було три такі випадки.

Консуляти поінформували, що немає ризику бути покликаними до

війська для канадійців польського чи німецького походження. Португальці-імігранти віком 20—45 років оплачують звільнення від військової служби, купуючи в свого уряду “резиденційну посвідку” за 30,18 дол. і платячи щорічно додатково по 1.08 дол. Греки можуть відвідувати Грецію без ризику військової служби, але ті, хто прибув до Канади перед 11 роком життя можуть залишатися в Греції тільки рік без одного дня. Хто з греків прибув до Канади між рр. 11—20 життя, може перебувати в Греції тільки чотири місяці. Які права імігрантів з інших держав, досі не опубліковано.

Бідні стають біднішими. — Канадійські родини з річним доходом нижче 3.000 долярів (вони дають в Канаді 2,3% державного доходу) — згідно статистики, мають у середньому 12.000 долярів довгу, тобто вони винні чотири свої річні приходи. Родини з річним доходом 7 тисяч долярів винні 12.000 дол. Родини з доходом 25.000 винні в середньому 21.000 дол., тобто нецілий свій річний дохід.

США

Вбивчі лазерні проміння. — В лабораторіях Юнайтед Техноложіс Корпорейшен ведуться дослі-

ди над проектом створення революційної зброї, схожої на ту, що мріялась авторам і кіноматографістам у фільмах про міжпланетну війну. Вона буде спроможна знищувати ворожі атомові ракети в стратосфері з віддалі до 5.000 миль. Основою для неї буде лазерно-промінне дзеркало, що його створення є ще в стадії експериментів.

Цей проект не є тотожним із лазерною зброєю американського летунства, яку оце недавно випробовувано в спробах знищувати вистрілювані з літака до літака ракети. З якоїсь причини ця спроба була неуспішною.

Як матеріал для продукції лазерних дзеркал Юнайтед Техноложіс застосовуватимуть сілікон, графіт і скло. Отже вони будуть легшими від досі застосовуваних дзеркал із самого тільки скла, що його тягар був найбільшою перешкодою в будові повітряних воєнних баз.

Заплановані експерименти проходять у трьох стадіях: спершу побудують дзеркало розміром 40 стіп, опісля мале — розміром 8 стіп і врешті ще одне — удосконалене — розміром знову ж 40 стіп. Проект був би завершений щойно в 1992 році. Якщо уряд не захоче його приспішити, бо на За-

ході одержано інформації, що СР-СР готується випробувати лазерну зброю в орбіті землі вже в 1985 році.

ПОЛЬЩА

Розмови між Польською Академією Наук і Українським суспільно-культурним товариством. — В Інституті історії Польської Академії наук відбулася конференція керівництва цієї установи з представниками УСКТ, в якій взяли участь директор проф. М. Майданчик, його заступник проф. П. Лоевський, проф. З. Вуйцік, д-р Я. Замойський, заст. голови М. Вербовий, доцент С. Козак, д-р В. Мокрий й А. Середницький. Обговорено справи, які охоплюють важливі питання історичного аспекту, що стосуються української меншості в Польщі. Внесено пропозиції, які будуть предметом розгляду дирекції Інституту і Президії УСКТ.

Вечір на честь Дмитра Павличка. — Гурток Друзів Києва і правління місцевого гуртка УСКТ влаштували у Варшаві вечір в пошану визначного київського поета з доповіддю про його життя і творчість доц. Ф. Неуважного та виступом Юзефа Леарта, перекладача поезій Павличка на польську мову. Українською мовою читала поезії студентка Ірина Базилович.

КИТАЙ

Спроба порозумітись з Тайваном. — Смерть вдови по творцеві модерного Китаю Сан Ятценові використали керівники комуністичного Китаю як нагоду, щоб запросити на її похорон представників уряду Тайвану. Пані Сон Чінглін, яка померла на 90 році життя, була сестрою Сон Меллін, дружини Чіян Кайшека, що його син Чіян Чінкуо є президентом Тайванської республіки. Померлу однаково шанували в Китаї і на Тайвані. Її смерть дала нагоду запросити на похорон през. Чіян Чінкуо та всіх свояків і приятелів, заявивши, що китайський уряд покриє всі кошти подорожі і перебування в Китаї. Ніхто із запрошених не скористав із запрошення, але сам факт цього жесту може сприяти першим крокам на шляху майбутньої співпраці обидвох китайських урядів.

Великі археологічні відкриття.— На пшеничному полі поблизу міста Ксіян знайдено найбільші археологічні скарби в модерній китайській історії. Вони такі багаті, що саме видобування триватиме біля 20 років. Все почалось несподівано просто: селяни копали криницю на віддалі нецілих двох кілометрів від відомої сьогодні усім могили першого китайського імпера-

тора Квін Ші Гуанга, який побудував Велику Стіну. Він помер в 210 році перед Хр. Тепер знайдено численні підземні тунелі, повні мистецьких виробів. Армія вояків із випаленої глини із справжньою зброєю береже входів. Кожний з вояків-піхотинців, а є їх 8.000 — це справжній твір мистецтва, не схожий один на одного. Вони зроблені у природній величині людей (найвищий високий на 6,5 стіп). У великанській залі находиться 6.000 кавалеристів із своїми кіньми, виліпленими з глини. Згодом дах будівлі обвалився і багато фігур пошкоджені. Але всі частинки знаходяться побіч себе і можна буде їх реставрувати.

ІЗРАЇЛЬ

Закриють, можливо, Святі місця в Єрусалимі. — Існує можливість, що християнські Святі місця в Ізраїлі, і зокрема в Єрусалимі, будуть закриті для відвідувачів. Причина та, що всі туристські групи зобов'язані урядом мати ліценціонованих провідників. Такі провідники мусять тепер закінчити курси і скласти іспити з ділянок археології, ботаніки, географії та жидівської, християнської й ісламської історії. На ці курси не приймається тепер арабських християн з

окупованої Ізраїлем території. Отож оправаджують паломників-християн жидівські провідники, які ставляться з презирством й інколи зневажають християнські святощі.

Секретар римо-католицької Паломничої комісії о. Медібель сказав, що комісія має багато скарг від паломників. Недавно одна з груп розказувала, що жидівський провідник глузував із Непорочного Зачаття. Комісія закрие Святі місця, якщо кожна група паломників не одержуватиме провідника-християнина.

ВАТИКАН

Служба безпеки. — Недавня спроба убити Голову Католицької Церкви Папу Івана Павла II викликала занепокоєння, наскільки ефективною є ватиканська служба безпеки. Більшість з нас знає ватиканську Швайцарську гвардію в колоритних уніформах, яка стоїть на сторожі порядку. Але є й інша служба безпеки, витренувана в найновішій антитерористичній техніці, яка стереже Папу подібно, як секретна служба береже американського президента. Вона також переходить вишкіл у Швайцарії й рекрутується у швайцарських католицьких кантонах.

Під час атентату на Папу, охоронці поводитись так само, як американці під час атентату на президента Роналда Регена. Вони кинулися до автомобіля і закрили Папу своїми тілами.

Поza стінами Ватикану в Італії охороняють Голову Церкви італійські карабінері і тайна поліція. Коли він буває в інших державах, його охороняє так, як і кожного іншого голову чужої держави, служба безпеки кожної країни.

Немає, однак, майже жодної можливості охоронити Папу чи будького з голов інших держав, що публічно контактується з народом, якщо його заатакує пістолем одинокий атентатник. Прикладом цього був ось хлопець, який заатакував дуже бережену королеву Англії цим разом тільки пістолем — страшилом.

МИСТЕЦТВО

VII-ий Фестиваль Курилика. — Сьомий Фестиваль Курилика починається в неділю, 12 липня, і триватиме до неділі 23 липня включно. У програмі його відбудеться також відкриття великої виставки дереворитів Якова Гніздовського, включно деяких сьогодні вже рідкісних праць мистця із лекції д-р Надії й Антона Івахню-

ків. На відкритті буде особисто присутній маестро Гніздовський.

Окремою подією цьогорічного Фестивалю буде перше висвітлення фільму “Страсті Христові” Василя Курилика, щойно зробленого з оригіналів у нашому музеї канадійською компанією Філіп Ірншав Продакшен.

Весь час тривання Фестивалю будуть висвітлюватись фільми, базовані на творах В. Курилика та фільм Славка Новицького “Віця в дереві”, на якому Я. Гніздовський демонструє своє мистецтво. Відвідувачі, які глибше цікавляться творчістю Василя Курилика, матимуть змогу знайомитися з книжками і матеріалами про творчість і життя мистця, а також слухати записані з його уст пояснення його мистецтва і філософії.

Преса в Україні про В. Курилика. — В лютневому числі англomовного журналу “Україна” за 1981 рік була поміщена кольорова репродукція композиції В. Курилика “Український піонер” в його музеї в Ніягара Фаллс, взята із нашого альбому із тєю самою назвою.

В місячному журналі “Всесвіт”, що виходить у Києві, в числі за березень ц. р. поміщено дві статті: “Василь Курилик” (автор Петро Кравчук) і “Народжений бу-

ти художником” (авторка Наталя Мартиненко). Там же опубліковано 12 кольорових репродукцій з творів Курилика (6 з композиції “Український піонер”, 1 із серії “Страсті Христові”, 4 з серії “Куриликова Канада” й 1 з картин “Гуси гегають на новий асфальт у селі Борівцях” (цей образ В. Курилик намалював у своєму рідному селі в 1977 р. і ще з двома картинами подарував київській колекції). Крім цього в тому ж номері “Всесвіту” поміщено 6 чорнобілих фотографій із серії “Арктика” В. Курилика, ілюструючи ними оповідання канадійського сучасного письменника Фарлі Моуета. У тексті статей про мистця поміщено також, взяту з виданої нами книжки “Український піонер”, фотографію “Родина Курилика на відкритті Першого Фестивалю Курилика в 1975” — побіч його картин у нашому музеї.

Ірландський журнал про “Страсті Христові”. — У Дубліні, столиці Ірландії, в квітневому номері журналу “Піонер” було поміщено 6 кольорових фотографій з серії “Страстей Христових” В. Курилика і статтю о. М. МкГукіяна “Смерть і Воскресіння” з інформаціями і розважанням цього великого твору. В числі за травень 1981, побіч кольорової фотографії

з картин “Страстей Христових”, подано докладні інформації про образотворчий музей Курилика в Ніагара Фаллс.

Восени появиться нова книжка Курилика. — Цієї осені вийде в циклі ілюстрацій й описів В. Курилика піонерських вкладів різних національних груп у життя Канади — альбом із репродукцій 26 його картин “Поляки-канадійці”. Курилик написав вступну статтю до тієї серії і об’яснюючі тексти до кожного образу. Як завжди, Василь Курилик у своїх коментарях пов’язує й цим разом піонерський труд поляків із вкладом українців. Ця серія вперше виставлялася в нашій галереї рік перед смертю мистця і за посередництвом Курилика від нас її купила польська організація “Союз поляків у Канаді” та подарувала галереї міста Гамілтону. Книжка вийде у монреальському видавництві “Тандра Букс”.

МЕДИЦИНА

Багато пацієнтів не слухають лікарів. — Анкета виявила, що одна третина пацієнтів не виконує доручень лікарів. Дехто відмовляється приймати несмачне лікарство, інші не довіряють, що лік буде помічний. Велике значення має особисте

довір'я до лікаря. Пацієнт також слухається радніше, як лікар пояснить йому діяння лікарства.

Чому хворі на артритизм терплять такі болі? — Досліди встановили, що артритики мають у своїй крові на 30% менше ендорфінної субстанції, що діє на нервові клітини як природний присмирювач болю. Отож люди, які потребували б більше знечулюючої субстанції, мають її менше. Біль — це й алярмова і охоронна сигналізація. Принищені артритизмом суглоби не можуть виконувати тієї самої роботи, що її виконують здорові. Вони не відродяться, отож біль примушує нас їх ошаджувати.

Почнеться імплантування дрібних штучних вен. — Впродовж десятирок років лікарі намагалися знайти можливість імплантувати людям дрібні кровоносні судини. І тільки недавно біоінженерам і хірургам Юта університету пощастило випродувати з еластичного поліуретану штучні вени діаметром 4 міліметри. Собаки, що їм їх імплантовано, живуть з ними вже більше двох років. Отож незабаром почнуться досліди на людях. Цей винахід буде спасенним для людей, в яких кінчинах зникла циркуляція крові. Досі єдиною радою на це була ампутація ніг. Першими експериментальними пацієн-

тами будуть хворі діабетики, яких вени важко пошкоджено діялізою нирок. Штучна вена може статись також пунктом для уколів.

Почуваєтесь ..постійно ..втомленим? — Причиною може бути депресія, перепрацьовання, недуга... До низки можливих причин лікарі додали тепер ще одну — сердитість. Якщо носите в собі гнів на когось і сердить вас постійно те, що він робить, говорить чи пише, можете захворіти. Першою ознакою майбутнього занедужання є втома, бо людина може переносити тільки обмежену кількість внутрішнього тиску. За втомою можуть прийти слідом — шлункові виразки, високе тиснення крові і психічні ненормальності.

Тепло спалює кальорії. — Кількість зужитого кисня є вирішною в питанні прибрання чи втрати ваги тіла. Кількість видихуваного повітря дає можливість дізнатися, яку кількість кисня зуживають мускули. Спроможність витворювання тепла не є однаковою у всіх людей. Чим більше тепла витворює організм, тим менше кальорій залишається в ньому у формі жиру. Це є й відповіддю на питання, чому жінки скоріше від чоловіків прибирають на вазі і чому старші люди бувають огряднішими.

НАУКА І ТЕХНІКА

Матерія для сонця. — Близько 5 000 холодних газових хмар діаметром у 200 світлових років виявили у нашій Галактиці американські радіоастрономи за допомогою двох надчутливих параболічних антен для міліметрових хвиль. Кожна хмара містить стільки матеріалу, що його вистачило б для створення півмільйона сонць. Таким чином, ці хмари являють собою найбагатші “склади сировини” нашої Галактики. Холодні хмари виявили на основі електромагнітного випромінювання молекул окису вуглецю, вони складаються з часток пилу і міжзоряного газу. Вік цих хмар оцінювали спочатку в десять мільйонів років, тепер, за новими даними, — у 100 мільйонів років.

Холодне світло. — Вогні святого Ельма відомі давно. Це електричні розряди, які добре видно у темряві. Вони виникають на гострих кінцях різних предметів, що височать над землею або водою, — на щоглах кораблів, вежах, високих деревах. Назву свою вони дістали за часів середньовіччя в Італії від церкви святого Ельма, на вежах якої часто спостерігали ці вогні. Таке світіння, як виявилось тепер, може мати і біологічне походження. Йо-

го спостерігали на тілі жука “ентиринхус флориланус”. Такі потоки електронів можна одержати й експериментально за допомогою сильного електричного поля (напругою 2 500 вольтів), якщо його створити навколо тіла комахи. У природі часом трапляється, що починає світитися рій комах, котрий пролітає через електричне поле атмосфери.

18 мільйонів атмосфер. — Найбільший тиск, який будь-коли вдавалося створювати у лабораторних умовах, одержала група вчених з Каліфорнії. З допомогою найсильнішого лазерного імпульсу на алюміній була створена ударна хвиля тиском від 6 до 18 мегабар (один бар дорівнює 1,02 атмосфері). Швидкість ударної хвилі становила при цьому 30 кілометрів на секунду. До цього часу удавалося одержувати в лабораторних умовах тиск менший, ніж п'ять мегабар.

Тютюн у годівницях. — Французькі та американські учені, які працюють в інституті сільськогосподарських досліджень у містечку Люс, поблизу Парижа, вивчають таку проблему: чи можна використовувати тютюн як корм для худоби? Вже доведено, що шляхом пресування можна вилучити з листя і стебла рослини 60 процентів протеїну. Поживна цінність тютю-

ну вища, ніж у люцерни, сої, кукурудзи або пшениці. Вчені вважають, що, вирощуючи тютюн на великих площах, Франція матиме змогу в найближчому майбутньому відмовитися від імпорту сої.

Повернення до звуку. — Правильно діагностувати хворобу — то лише половина успіху. Недуг треба ліквідувати в самому зародку. Але часом (часто-густо з вини людини, яка вчасно не звернулася до лікаря) зробити це не вдається. Наприклад, не завжди можна відновити втрачений слух. У таких випадках конструюють всілякі слухові апарати, які для кожного хворого підбирають індивідуально.

...У кімнату, стіни якої оббиті поролоном, не проникає жодний сторонній звук. Ця камера створена у Київському науково-дослідчному інституті отоларингології імені О. С. Коломійченка і призначена для найтонших досліджень. Фон шуму в ній практично дорівнює нулю. В ній калібрують слуховимірвальні прилади (наприклад, нудіометри), без яких неможлива ефективна діагностика захворювань. І тут же регулюють та індивідуально підбирають звукопідсилюючі пристосування, які дають змогу хворому повернутися у світ звуків.

РІЗНЕ

Непотрібне буде уміння читати. — У майбутньому, кажуть, читання буде непотрібне. Цю функцію переймуть комп'ютери, які передаватимуть вухові й окові готовеньке. У цьому наші — українські діти є справжніми піонерами. Вони давно вже не читають українських журналів і книжок. За комп'ютерів їм дід і баба.

Першими емігрантами були мавпи. — Група учених Ньюкастельського університету, спираючись на свої дослідження, дійшла висновку, що батьківщиною мавп була Азія. Звідтіля вони дісталися до Африки і далі емігрували, продістуючись з острова на острів, до Південної Америки. Це сталося приблизно 40 мільйонів років тому.

Ця нова теза заперечує клясичну теорію антропологів, що мавпи розвинулись еволюційно із нижчого ступеня сотворінь одночасно в Євразії та Північній Америці і звідти емігрували до Африки та Південної Америки.

Теза про міграцію мавп до Південної Америки спирається на дослідженнях дна Атлантичного океану, що дали змогу встановити колишнє існування ланцюга островів між Африкою і Південною Америкою. Крім геологічних дока-

зів знайдено також багато біологічних схожостей між африканськими й американськими мавпами.

Зоологи заперечують міграційну теорію, кажучи, що мавпи не витримують довгих подорожей і вмирають після 6—7 днів голодування.

Змінна слава цього світу. — Згідно проведеної анкети у восково-му музеї Туссо в Лондоні, Адольф Гітлер відібрав Анатолію Хоменьому перше місце серед найненавистніших постатей. За ним іде прем'єр-міністр Маргарет Татчер, далі Іді Амін і шойно тоді Хомені. В категорії "Герої всіх часів" Вінстон Черчил поступився першістю "Суперменові", ділячи друге місце із Мартін Лютер Кінгом. За ними йде Могамед Алі. Королева Єлисавета II знайшлася на шостому місці.

Скарб шукає власника. — Гамбурзький Ляндесцентральбанк відкрив два пуделка від черевиків, що їх в 1948 році здепонував був там Теодор Реїд Гартвік. Знайдено там 72 цінні речі, включно золотих годинників, перстенів, брошок та ін. Гартвік був в 1947 році членом Бритійської контрольної комісії і в часі війни служив капітаном у британській армії. Родом він був канадець, закінчив Торонтонський

університет. Його покарано було шістьма місяцями тюрми і 1000 фунтами кари за те, що проміняв 100.000 цигарок, скуповуючи від утікачів дорожчості. Як досі, то по ньому пропав слід. Речі триматимуть до кінця року, — якщо не зголоситься, продадуть їх на аукції і ще три роки зберігатимуть в банку для нього гроші. Після цього гроші стануть власністю держави.

Вершок прецизності. — Марк Лейбовіц, мешканець Торонта, дістав від Гайдро рахунок на одного centa. Комп'ютер обрахував, що в нього один cent недоплачений. Оплата листа коштує Гайдро 17 центів, чек коштував би 25 центів і оплата його висилки ще 17 центів... Це переконало директора Гайдро і він пообіцяв великодушно відписати довг!

Вручили "Оскара" злодієві. — Під час недавнього вручення фільмових нагород, Оскара за найкращий анімований короткий фільм вручено чоловікові, що ним, як думали, був продюцент Ференц Рофуш. Згодом виявилось, що Рофуша не було на вечорі в Лос Анджелесі і людина, яка відібрала нагороду, була звичайним злодієм. Злодій був настільки відважний, що дав навіть за сценою інтерв'ю репортерам.

СЬОМИЙ ФЕСТИВАЛЬ КУРИЛИКА

ЛИПЕНЬ—СЕРПЕНЬ 1981

відкриється

в Українському Музеї Курилика в Ніягара Фалле

В НЕДІЛЮ, 12 ЛИПНЯ В ГОДИНАХ 3—6 ПОПОЛУДНІ

В ПРОГРАМІ:

Виставка дереворитів Якова Гніздовського.

Мистець буде присутній на відкритті виставки і Фестивалю.

**Перше висвітлення щойно випродукованого фільму
“СТРАСТІ ХРИСТОВІ ВАСИЛЯ КУРИЛИКА”.**

**Висвітлення фільму “ВІВЦЯ В ДЕРЕВІ” Якова
Гніздовського.**

В часі Фестивалю, весь час його тривання, зацікавлені матимуть змогу слухати записані на магнітофонну тасьму виступи й пояснення сл. п. Василя Курилика та оглядати фільми, базовані на його творчості.

**VII-ий ФЕСТИВАЛЬ КУРИЛИКА ТРИВАТИМЕ
ДО НЕДІЛІ 16 СЕРПНЯ 1981**

Галерея відкрита кожного дня, за виїмком вівтірків
в годинах 10 — 6 пополуноді

Будемо вдячні за попереднє замовлення.

Наш телефон: (416) 356-1514

ЛАСКАВО ПРОСИМО!



